

Analiza tipologija pranja novca

Perojević, Lucijana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, University Department for Forensic Sciences / Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:227:952203>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

SVEUČILIŠTE
U
SPLITU

SVEUČILIŠNI
ODJEL ZA
FORENZIČNE
Znanosti

Repository / Repozitorij:

[Repository of University Department for Forensic Sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA
FORENZIČNE ZNANOSTI**

FINANCIJSKO RAČUNOVODSTVENA FORENZIKA

DIPLOMSKI RAD

ANALIZA TIPOLOGIJA PRANJA NOVCA

LUCIJANA PEROJEVIĆ

Split, lipanj 2021.

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA
FORENZIČNE ZNANOSTI
FINANCIJSKO RAČUNOVODSTVENA FORENZIKA**

DIPLOMSKI RAD

ANALIZA TIPOLOGIJA PRANJA NOVCA

MENTORICA:

izv. prof. dr. sc. MARIJANA BARTULOVIĆ

KOMENTORICA:

dr. sc. NEVENA ALJINOVIĆ

STUDENTICA:

LUCIJANA PEROJEVIĆ

MATIČNI BROJ STUDENTICE

486/2019

Split, lipanj 2021.

Datum predaje rada: 24. Lipanj 2021

Datum prihvaćanja rada: 28. lipanj 2021

Datum obrane rada: 02. srpanj 2021.

Ispitno Povjerenstvo:

1. Prof dr. sc. Ivica Filipović
2. Izv.prof. dr. sc. Damir Pipilica
3. Izv. prof. dr. sc. Marijana Bartulović

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Definiranje problema istraživanja	1
1.2. Cilj istraživanja	2
1.3. Metodologija istraživanja	2
1.4. Struktura rada	3
2. ANALIZA FENOMENA PRANJA NOVCA	4
2.1. Pojam pranja novca	4
2.2. Povijest pranja novca	5
2.3. Kriminalizacija pranja novca	6
2.4. Faze pranja novca	8
2.4.1. Faza polaganja gotovog novca	8
2.4.2. Faza ležanja	9
2.4.3. Faza integracije	9
3. INSTRUMENTI SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA	12
3.1. Organizacije i dokumenti na međunarodnoj razini	12
3.1.1. Organizacije na međunarodnoj razini	12
3.1.2. Međunarodni dokumenti i njihova implementacija	13
3.2. Metode i mjere za suzbijanje pranja novca na nacionalnoj razini	16
3.2.1. Represivni pristup pranju novca-inkriminacija pranja novca	17
3.2.2. Preventivni pristup pranju novca	18
4. TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA	22
4.1. Tipologije pranja novca kod pravnih osoba	23
4.1.1. Offshore zone	23
4.1.1.1. Primjer 1: pranje novca korištenjem offshore tvrtki	24
4.1.2. Korištenje nerezidentnih računa u procesu pranja novca	27
4.1.3. Fiktivni ugovori i ispostavljanje fiktivnih računa	29
4.1.4. Ulaganje gotovine u financijski sustav	31
4.1.5. “Front” i “shell” tvrtke	31
4.2. Tipologije pranja novca kod fizičkih osoba	32
4.2.1. Krijumčarenje novca	33
4.2.2. Transakcije gotovim novcem	34
4.2.3. Doznake iz inozemstva	35

4.2.4. Mjenjački poslovi	36
4.2.5. Korištenje kreditne linije.....	36
4.3. Pranje novca kriptovalutama	38
4.3.1. Primjer 9: pranje novca kriptovalutom bitcoin	39
5. ANALIZA TIPOLOGIJA PRANJA NOVCA KROZ POJEDINE FAZE PRANJA NOVCA	40
5.1. Tipologije pranja novca u fazi polaganja novca.....	41
5.2. Tipologije pranja novca u fazi ležanja novca	42
5.3. Tipologije pranja novca u fazi integracije novca	44
5.4. Indikatori koji su pridonijeli otkrivanju pranja novca	46
5.5. Vrijednost ilegalnih sredstava unesenih u legitimno gospodarstvo.....	48
6. ZAKLJUČAK	50
7. LITERATURA.....	52
POPIS SLIKA	57
POPIS TABLICA.....	57
8. SAŽETAK	58
9. SUMMARY	59
10. ŽIVOTOPIS	60
11. IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI.....	62

1.UVOD

1.1. Definiranje problema istraživanja

Pranje novca poseban je način prikrivanja njegovog stvarnog podrijetla i stvaranja prividnosti njegovog legalnog pribavljanja. Njegovom nesmetanom vršenju svakako ide u prilog rapidni napredak tehnologije i sofisticirani računalni sustavi. S obzirom na navedeno te na raznovrsne metode i tehnike koje omogućavaju protok novca kroz financijski i nefinancijski sustav, sve se više stavlja naglasak na važnost preventivnog djelovanja (raznih) nadležnih državnih tijela.

Danas su kaznena djela pranja novca i financiranja terorizma su sve više prisutna kao oblici organiziranog kriminala te predstavljaju veliku prijetnju sigurnosti i cjelovitosti financijskog sustava. S obzirom na navedeno, sam problem istraživanja ovog diplomskog rada je proces pranja novca, njegove tipologije te načini njegova sprječavanja. Tipologija pranja novca podrazumijeva sustavno razvrstavanje metoda, tehnika i trendova pranja novca, promatrano u određenom vremenskom razdoblju, a koje imaju više zajedničkih karakteristika ili obilježja.¹ Tipologije pranja novca ne poznaju univerzalni obrazac, već su podložne modifikacijama tijekom vremena i odraz su gospodarskih prilika i financijskih tržišta pojedinih zemalja. Zahvaljujući tehnološkom razvoju i napretku te inovativnim oblicima korištenja novčanih tokova, načini pranja novca postali su sve raznolikiji. Upravo iz navedenog, pojedinci i tijela uključena u proces prevencije i suzbijanja pranja novca oslanjaju se i prate suvremene informacije o tipologijama pranja novca.

U radu su opisane i prikazane tipologije i slučajevi iz domaće prakse koje su rezultat analiza Ureda za sprječavanje pranja novca u okviru Zakonom propisanih obveza i nadležnosti, kao i primjeri slučajeva iz inozemne prakse koji su preuzeti iz materijala sadržanih u periodičnim izvješćima FATF-a². Sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u Republici

¹ Ured za sprječavanje pranja novca (financijsko-obavještajna jedinica), Tipologije pranja novca (primjeri iz tuzemne i inozemne prakse), Zagreb, 2011., str. 4.

² Financial Action Task Force (FATF) je međunarodno tijelo osnovano na sastanku zemalja G-7 u Parizu 1989. godine sa zadaćom postavljanja međunarodnih standarda te razvoj mjera za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma.

Hrvatskoj nije u nadležnosti samo jedne institucije već je disperziran na međusobnu interakciju i suradnju zakonski definiranih sudionika tog procesa.

1.2. Cilj istraživanja

Cilj diplomskog rada je analizirati i prezentirati tipologije pranja novca kroz njegove pojedine faze, kao i metode koje su pridonijele njegovom otkrivanju. U teorijskom dijelu bit će prikazani pojam, karakteristike i kriminalizacija pranja novca. Također prikazat će se najvažnije organizacije i dokumenti na međunarodnoj razini u pogledu regulacije predmetne materije, kao i mjere i metode suzbijanja pranja novca na nacionalnoj razini. U radu se analiziraju tipologije pranja novca kroz pojedine faze pranja novca, napose kroz fazu njegovog polaganja, fazu ležanja te njegove ponovne integracije u legalne tokove.

1.3. Metodologija istraživanja

U izradi rada korištene su znanstvene metode svojstvene društvenim znanostima, koje su pridonijele donošenju zaključka ovog istraživanja. Pri izradi rada korištene su sljedeće znanstvene metode: teorijska metoda, metoda deskripcije, metoda kompilacije, metoda analize i sinteze, induktivna i deduktivna metoda te metoda komparacije.

- **Teorijska metoda** podrazumijeva analizu relevantne domaće i inozemne znanstvene i stručne literature u domeni pranja novca.
- **Metoda deskripcije** jednostavan je postupak opisivanja činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu kroz empirijski proces njihove uzajamne korelacije i odnosa, bez znanstvenog tumačenja i objašnjenja.
- **Metoda kompilacije** predmnijeva preuzimanje tuđih opažanja, stavova i zaključaka koji su rezultat znanstveno-istraživačkog opusa.
- **Metoda analize** postupak je znanstvenog istraživanja koja se sastoji u raščlanjivanju pojava, uzroka i predmeta na njihove jednostavnije sastavne dijelove, kako bi se ispitale i spoznale njihove pojedinosti.
- **Metoda sinteze** u uskoj je korelaciji s analizom, a sastoji se u pojašnjenju složenih misaonih tvorevina pomoću jednostavnijih.

- **Induktivna metoda** podrazumijeva analizu pojedinačnih činjenica temeljem kojeg se dolazi do općeg zaključka.
- **Deduktivna metoda** podrazumijeva izvođenje zaključka iz općeg suda, a temeljem koje se dolazi do posebnih i pojedinačnih zaključaka.
- **Metoda komparacije** postupak je dovođenja u usporedni odnos više pojava ili predmeta kako bi se na temelju opažanja uočile njihove sličnosti, odnosno zajedničke sastavnice.

1.4. Struktura rada

Rad se sastoji od šest dijelova, uključujući uvod i zaključak. Uvodni dio sadrži definiranje problema istraživanja, ciljeve istraživanja te znanstvene metode koje su primijenjene u svrhu provođenja istraživanja. Drugi dio rada posvećen je definiranju pojma pranja novca, faza pranja novca, njegovim karakteristikama i kriminalizaciji. Treći dio rada obuhvaća analizu instrumenata u borbi protiv pranja novca, kako na međunarodnoj razini, tako i na nacionalnom planu. Četvrti dio posvećen je analizi tipologija pranja novca kod pravnih i fizičkih osoba te daje prikaz praktičnih primjera iz domaće i inozemne prakse. Peti dio sadrži analizu tipologija pranja novca te daje prikaz najčešće korištenih tipologija pranja novca po pojedinim fazama. Konačno, šesti dio sadrži zaključke do kojih se došlo temeljem razmatranja izloženih u prethodnim dijelovima diplomskog rada.

2. ANALIZA FENOMENA PRANJA NOVCA

2.1. Pojam pranja novca

Pojam pranja novca kako u zakonodavstvu tako i u znanosti nema općeprihvaćenu definiciju. Razlog tome leži u različitim polaznim aspektima pri definiranju pojma pranja novca, koji mogu biti pravni, ekonomski ili sociološki.³ S obzirom na to da proces pranja novca nerijetko ima međunarodni karakter kojem prethodi različitost kaznenih djela, u literaturi se pojavljuje nekoliko definicija pranja novca.

Prema *Heršak*, pranje novca svaka je tehnika usmjerena na pretvorbu nepošteno i nezakonito stečenog prihoda tako da se čini kao poštena i zakonita zarada.⁴ *Novoselec* smatra da se pranje novca može najkraće definirati kao pretvaranje ilegalno ostvarene dobiti u prividno legalnu.⁵ Prema *Kramariću* pranje novca je „kriminalna aktivnost bankarsko-knjigovodstvenih stručnjaka koji krivotvorenjem poslovne dokumentacije novac stečen kriminalom prikazuju kao novac - dobit stečenu dopuštenim gospodarskim aktivnostima.“⁶ Prema *Giunio* pranje novca obuhvaća djelatnosti usmjerene na prikrivanje imovinske koristi ostvarene kriminalnim djelom, te uključivanje, deponiranje i drugo raspolaganje tim predmetima uz stvaranje privida njihovog legalnog porijekla.⁷ *Claessens*, pak, navodi da se termin pranje novca odnosi na promjenu oblika nezakonito stečenog novca tako da izgleda legalan; odnosno, to je prikrivanje nezakonitog izvora prihoda ili njegovo korištenje.⁸ Prema *Lilley* tradicionalno se pranjem novca smatra čišćenje prljavog novca proizašloga iz nezakonitih aktivnosti koje su u kolektivnoj svijesti vjerojatno povezane s prodajom droge.⁹

Unatoč brojnim definicijama pranja novca, zajedničkom im je da pranje novca smatraju procesom koji se sastoji od jedne ili više kriminalne djelatnosti, s ciljem prikrivanja ili zametanja

³ Irwin, A.S.M., Raymond Choo, K. K., Liu, L., An analysis of money laundering and terrorism financing typologies, *Journal of Money Laundering Control*, vol. 15, br. 1, 2011., str. 87.

⁴ Heršak, G. B., Pranje novca i policija, *Policija i sigurnost*, vol. 2, br. 3-4, 1993, str. 221.

⁵ Novoselec, P., Uvod u gospodarsko kazneno pravo, Zagreb, Pravni fakultet u Zagrebu, Poslijediplomski studij iz kaznenopravnih znanosti, 2009., str. 186.

⁶ Kramarić, I., O pravnim aspektima pranja novca, *Odvjetnik*, vol. 69, br. 3-4, 1996, str. 109.

⁷ Giunio, M., Prevencija i sankcija pranja novca, *Pravo u gospodarstvu*, vol. 37., br. 3, 1998., str. 368.

⁸ Claessens R., *Money Laundering*, Belgija, 2000., str. 22.

⁹ Lilley, P., *Dirty Dealing: The Untold Truth About Global Money Laundering*, London: Kogan Page, 2000., str. 1

tragova porijekla nezakonito stečenog novca ili dobiti. Pri tome se iskorištava financijski, ali sve češće i nefinancijski sektor i struke.¹⁰ Pranje novca ne pokriva samo stvarnu prirodu novca ili njegovo podrijetlo, već također skriva počinjeno kazneno djelo iz kojeg je proizašao.¹¹ Navedeno znači da pranje novca bez prethodne kriminalne aktivnosti ne postoji,¹² što ukazuje na neraskidivu sponu organiziranog kriminaliteta i pranja novca. Drugim riječima, kazneno djelo pranja novca je sekundarno kazneno djelo do kojeg dolazi tek nakon što je počinjeno glavno (predikatno, primarno) kazneno djelo kojim je stečena određena imovinska korist.¹³ Kako je već navedeno, pranje novca definiramo kao postupak kojim se prikriva stvarni izvor novca ili neke druge imovine za koju postoji sumnja da je pribavljena na nezakonit način u zemlji ili inozemstvu, uključujući:

- zamjenu ili bilo kakav drugi prijenos novca ili druge takve imovine
- prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, vlasništva ili prava u vezi s novcem ili drugom takvom imovinom
- stjecanje, posjedovanje ili uporaba novca ili druge takve imovine.¹⁴

2.2. Povijest pranja novca

Smatra se da je fenomen pranja novca poznat tisućama godina, od kada postoji potreba prikrivanja njegovog pravog podrijetla. Povjesničar *Sterling Seagrave* tvrdi kako se pranje novca pojavilo još prije čak 4000 godina i kako su, zapravo, kineski trgovci začetnici, onoga što danas zovemo *offshore* poslovanje i izbjegavanje poreza. Međutim, suvremeno poimanje pranja novca veže se uz američku prohibiciju, 1920-tih godina prošlog stoljeća. Upravo je prohibicija u SAD-u rezultirala pojavom velike količine "prljavog novca" koji se morao na neki način legitimirati. Nagadaња su da je kriminalni milje u to vrijeme posjedovao praonice rublja, kao legalan posao, kroz čije je poslovanje veliku količinu novca bilo lako prikazati kao ilegalno stečeni novac.

¹⁰ Usp. Cindori, S., Sustav sprječavanja pranja novca, Financijska teorija i praksa, vol. 31, br. 1, 2007., str. 56.

¹¹ Bjelajac, Ž., Contemporary Tendencies in Money Laundering Methods: Review of the Methods and Measures for its Suppression, Research Institute for European and American Studies (RIEAS), 2011., str. 7.

¹² Cindori, S., op. cit. (bilj. 10), str. 56.

¹³ Orlović A., Gospodarski kriminalitet u Republici Hrvatskoj, REDAK, Split, 2013., str. 305.

¹⁴ HANFA: Sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma; 2018., dostupno na: <https://www.hanfa.hr/investicijski-fondovi/sustav-sprjecavanja-pranja-novca-i-financiranja-terorizma/> (pristup: 3. svibnja 2021.)

Stoga je izraz „pranje novca” doslovno i figurativno vezan uz praonice. S vremenom, izvori pribavljanja prljavog novca postaju raznoliki te vezani uz razna predikatna kaznena djela, poput krijumčarenja oružja (1970-ih), prodaja droga (1980-ih), a početkom novog milenija i uz terorizam (2001. godine). Prema nekim izvorima, pojam “pranje novca” korijene vuče iz 70-ih godina prošlog stoljeća.¹⁵ U literaturi se spominje da je izraz “pranje” promovirao londonski “*The Guardian*” u vezi s poznatom *Nixonovom* aferom Watergate u SAD-u, 1973. godine.¹⁶ Početkom 1980-ih godina spomenuti izraz nalazimo i u dokumentima Vijeća Europe.¹⁷

Terminološki, izraz „pranje novca“ je zaživio ne samo u Americi, nego i šire, posebno među akademskim krugovima.¹⁸ Pranje novca najčešće je povezano s trgovinom drogom, ukradenim automobilima, trgovinom ljudima, prostitucijom i ostalim oblicima organiziranog kriminala.¹⁹ U sudskoj praksi, pojam pranje novca je prvi puta upotrijebljen u SAD-u 1982. godine, u sudskoj odluci o oduzimanju „opranog“ novca za koji je utvrđeno da potiče od trgovine narkoticima.²⁰ Godine 1991., *Crime, Law and Social Change* objavili su svoj najduži ikada objavljeni članak, s osvrtom na oblikovanje pokreta u borbi protiv pranja novca (*Anti-Money Laundering, AML*).²¹

2.3. Kriminalizacija pranja novca

Dok za samu pojavu pranja novca nije moguće sa sigurnošću utvrditi kada se prvi puta povijesno pojavila, kriminalizacija pranja novca recentan je pojam.²² Početno, pažnja je bila usmjerena na predikatno (primarno) kazneno djelo kojim je ostvarena imovinska korist, pri čemu se oduzimanje imovinske koristi smatralo dovoljnom kaznom za počinitelja predikatnog kaznenog

¹⁵ Katušić-Jergović, S., Pranje novca (Pojam, karakteristike, pravna regulativa i praktični problemi), Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 14., br. 2, 2007., str. 620.

¹⁶ Cindori, S., op. cit. (bilj. 10), str. 58.

¹⁷ Giunio, M., Mjere za sprječavanje pranja novca, Slobodno poduzetništvo, vol. 8, br. 5, 1998., str. 40.

¹⁸ Usp. Katušić-Jergović, S., op. cit. (bilj. 15), str. 620.

¹⁹ Iljkić, D., Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu, Financiranje i pravo, vol. 3, br. 1, 2015, str. 37-38.

²⁰ Stessens, G., Money Laundering: A New International Law Enforcement Model, Cambridge University Press, Ujedinjeno Kraljevstvo, Cambridge, 2003., str. 83.

²¹ Levi, M., Evaluating the Control of Money Laundering and Its Underlying Offences: the Search for Meaningful Data, Asian Journal of Criminology, vol. 15, br. 2, 2020, str. 302.

²² Đokić, S., Kriminalističko istraživanje kaznenog djela pranja novca, magistarski rad, Rijeka, 2017., str. 1.

djela. Kriminalizacija pranja novca je uslijedila (tek) nakon što su države osvijestile štetnost pojave pranja novca i njezinu rasprostranjenost.²³

SAD je prva država koja je pranje novca propisala kao savezno kazneno djelo Zakonom o kontroli pranja novca iz 1986. godine²⁴ Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari (tzv. Bečka konvencija) iz 1988. godine također je propisala kriminalizaciju kaznenog djela pranja novca, doduše samo u kontekstu predikatnih kaznenih djela povezanih sa zlouporabom droga. Cilj kriminalizacije pranja novca bio je da se pomoću tijeka ilegalnog, „prljavog” novca identificira predikatno kazneno djelo.²⁵ Pranje novca oblik je kriminalne djelatnosti novijeg datuma, koja je inicijalno na međunarodnoj platformi bila povezana s nezakonitom trgovinom opojnom drogom, da bi nedugo nakon toga postala širi transnacionalni fenomen.²⁶ Stoga, u kontekstu suzbijanja pranja novca, istaknuto mjesto zauzima međunarodna suradnja.

Novac se obično pere kroz poslovanje bankarskog sektora, zbog njegove pogodnosti za razne oblike zlouporabe povezane s pranjem novca. Bankarstvo posebno uključuje širok spektar aktivnosti kao što su: depozitni, kreditni, i devizni poslovi, izdavanje, skladištenje, kupnja i prodaja vrijednosnih papira, platni promet u zemlji, inozemne platne transakcije i mnoge druge.²⁷ Uzimajući u obzir širok raspon bankarskih aktivnosti, potpuno je opravdana percepcija da je prvi obrambeni korak financijskog sustava od pranja novca, zapravo dobro razvijeno i regulirano područje bankarskog poslovanja.²⁸ S obzirom na njegovu učestalost pranje novca je opisano kao kriminal 90-ih, pa čak i kao kriminal 21. stoljeća.²⁹

²³ Ibid.

²⁴ Money Laundering Control Act, Public Law 99-570, Oct. 27, 1986, Sjedinjene Američke Države, dostupno na: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-100/pdf/STATUTE-100-Pg3207.pdf> (pristup: 8. ožujka 2021.)

²⁵ Cox, D., Handbook of Anti Money Laundering, Wiley, Ujedinjeno Kraljevstvo, Chichester, 2014., str. 5.

²⁶ Palijaš, D., Međunarodna suradnja i pravna pomoć u predmetima pranja novca, uloga i zadaci državnog odvjetnika, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 14, br. 2, 2007, str. 808.

²⁷ Bjelajac, Ž., op. cit. (bilj. 11), str. 9.

²⁸ Ibid.

²⁹ Madinger, J., Money Laundering: A Guide for Criminal Investigators, 3. izdanje, Sjedinjene Američke Države, Florida, Boca Raton, CRC Press, 2012., str. 301.

2.4. Faze pranja novca

Ujedinjeni narodi (UNODOC) opisao je pranje novca kao troslojan proces koji se sastoji od sljedećih faza:

1. Faza polaganja (*placement*)
2. Faza ležanja (*layering*)
3. Faza integracije, prožimanja (*integration*)

2.4.1. Faza polaganja gotovog novca

Faza polaganja prvi je procesni stadij ubacivanja sredstava, najčešće gotovog novca, u financijski sustav ili njegovo korištenje prilikom nabave različitih vrijednosti. Drugim riječima, materijalni prihod koji potječe od nezakonitih aktivnosti fizički se stavlja na tržište te je najčešće popraćen kupnjom robe, uplatama u financijskim institucijama, pokretanjem fiktivnih poduzeća i slično. Predmetna faza je krucijalna u detekciji “prljavog” novca, budući da je najneposrednije povezana sa predikatnim kaznenim djelom, stoga je, u ovoj fazi, najlakše i otkriti prirodu i izvor novca.³⁰

Iz navedenog se u procesu polaganja gotovog novca najčešće koristi gotovina kako bi se izbjegla identifikacija involviranih subjekta. Međutim, izbjegava se polaganje visokih iznosa kako se ne bi privukla pažnja i izazivala sumnja. S druge strane, većina zemalja, u cilju suzbijanja pranja novca, donijela je zakonodavne okvire koji obvezuju banke i druge financijske institucije da prijave svaku veću transakciju. Upravo je navedena okolnost pridonijela da faza polaganja gotovog novca za počinitelje bude najranjivija, te ujedno i faza u kojoj je najlakše otkriti kriminalnu radnju. Kako bi se otežao postupak otkrivanja prljavog novca, nelegalno stečeni novac nastoji se prekriti usitnjavanjem transakcija kako bi se iznosi sveli na manje od zakonskog cenzusa. U takvim situacijama, kada su transakcije ispod zakonskog minimuma za banke i druge financijske institucije ne postoji obveza prijavljivanja istih nadležnim organima.³¹

³⁰ Usp. Katušić-Jergović, S., op. cit. (bilj. 15), str. 622.

³¹ Budimir, N., Pranje novca kao savremeni fenomen – pojam, faze i sprečavanje pranja novca, Serija B: Društvene & humanističke nauke, vol. 3, br. 1, 2020, str 60. Također, Katušić-Jergović S., op. cit. (bilj. 15), str. 622.

2.4.2. Faza ležanja

Predmetna faza još se naziva faza stvaranja zbrke, odnosno prikrivanje.³² U ovoj fazi ležanja novca nastoji se prikriti njegovo pravo podrijetlo, odnosno izvršiti separacija od njegovog ilegalnog podrijetla, provođenjem raznih i brojnih, zakonitih transakcija. Predmetna faza je slojevita i sastoji se od niza legitimnih transakcija, koje imaju ilegalan cilj, a to je odvojiti sredstva od nezakonitih izvora.³³ Najčešće korištene tehnike u ovoj fazi su mijenjanje valute, krijumčarenje valute, korištenje shell poduzeća, korištenje *box office*, korištenje uvozno-izvoznih poduzeća, manipulacije računima, korištenje igara na sreću kockarnica, transakcije preko offshore zona i računa i sl.³⁴ Ovo je najkompleksniji korak u bilo kojoj shemi pranja novca. Krajnji cilj prebacivanja novca jest njegovo raspršivanje i pribavljanje što više papirnatih tragova kako bi se omeo nadzor koji je u tijeku ili buduća istraga.³⁵

2.4.3. Faza integracije

Faza integracije predstavlja posljednju fazu u procesu pranja novca. Predmetna se faza katkad zove fazom sušenja, odnosno centrifugiranja.³⁶ U ovoj fazi počinitelji nastoje integrirati svoja sredstva u ekonomiju i finansijski sustav te ih miješaju sa legitimnim sredstvima. Upravo navedenim se otežava detekcija pravog izvora sredstava, što je zapravo i cilj ovog kaznenog djela pranja novca. Odluke koje donose počinitelji odnose se na reinvestiranje “prljavog” novca u reproduktivni ciklus kriminalne djelatnosti ili pak u zakonito investiranje – tj. poslovanje koje se odvija sukladno zakonima. Faza integracije uključuje različite metode reintegracije ilegalnog novca u legalne tokove, a neke od najčešće korištenih metoda su:

- Osnivanje fiktivnih kompanija u državama u kojima je zajamčena tajnost. Na taj način moguće je da pojedinci sami sebi daju pozajmice za buduće ilegalne aktivnosti. Navedenim zapravo povećaju svoje prihode, traže povrat poreza zbog vraćanja zajma, dok sebi naplaćuju kamate na zajam.³⁷

³² Palijaš, D., op. cit. (bilj. 26), str. 808.

³³ Usp. Katušić-Jergović S., op. cit. (bilj. 15), str. 622.

³⁴ Ibid.

³⁵ Lilley, P., op. cit. (bilj. 9), str. 53.

³⁶ Usp. Blunden, B., *The Money Launderers: How They Do It, and How to Catch Them at It*. Chalford: Management Books, 2001., str. 24.

³⁷ Usp. Katušić-Jergović, S., op. cit. (bilj. 15), str. 622.

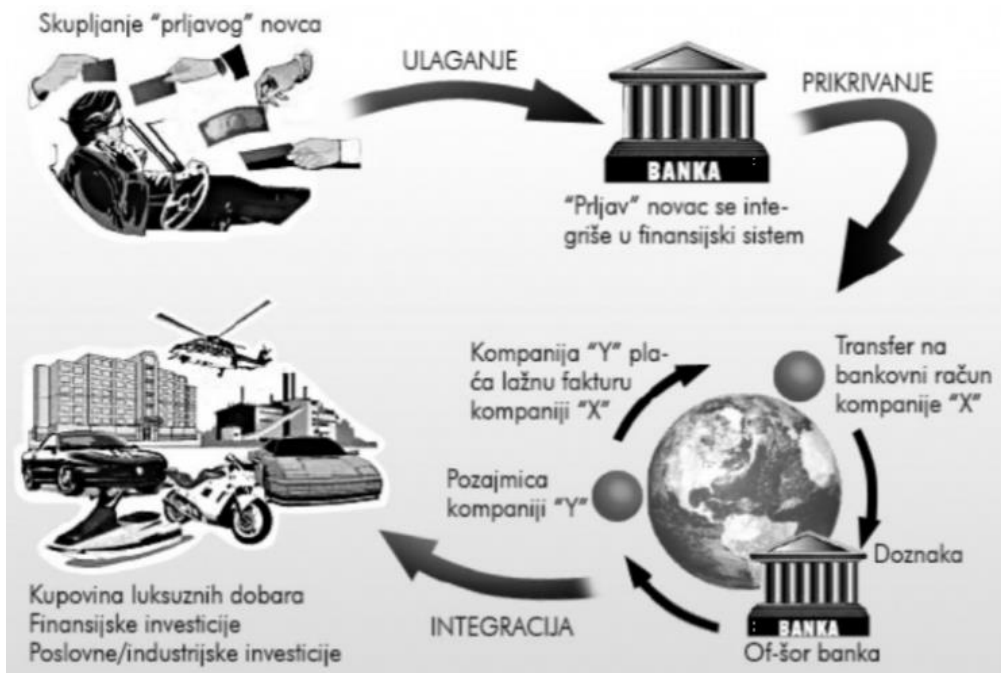
- Korištenje fiktivnih izvozno-uvoznih računa na kojima su naznačene precijenjene vrijednosti, te se na taj način prebacuje novac iz korporacije u jednoj zemlji u korporaciju u drugoj zemlji.
- Konačno, najjednostavnija metoda prijenosa novca zakonitoj banci jeste prijenos iz banke koju posjeduje “perač”, s „obzirom da se takve sumnjive banke mogu lako kupiti u mnogobrojnim poreznim rajevima.”³⁸

Navedene faze pranja novca teorijskog su karaktera te u praksi nisu striktno odvojene i prepoznatljive. Štoviše vrlo često dolazi do situacija kada se faze međusobno preklapaju, te se u svakoj fazi prljavi novac miješa sa novcem koji je stečen na legalan način. Također, nisu rijetkost situacije da se neka od faza preskoči u potpunosti. Pored navedenih faza pranja novca, pojedini teoretičari navode i razne modele pranja novca, koji se mogu okarakterizirati kao:

- Dvofazni model - karakterizira ga, kako i sam naziv implicira, pranje novca u dvije odvojene i međusobno povezane faze. U prvoj fazi dolazi do stvaranja nezakonitog novca iz nezakonite radnje, dok drugu fazu karakterizira legalizacija “prljavog” novca i njegovo uključivanje u financijske tijekove kroz „srednjoročne i dugoročne radnje“,
- Kružno pranje - predstavlja kompleksan proces koji obuhvaća devet faza pranja novca.
- Model četiri sektora – kako proizlazi iz samo naziva, riječ je o modelu od četiri sektora od kojeg svaki uključuje proces pranja novca.
- Teleološki model - temelji se na različitim ciljevima pranja novca (npr. integraciji, investicijama, poreznoj utaji, financiranju organiziranog kriminala i sl).³⁹

³⁸ Ibid, str. 623.

³⁹ Usp. Budimir, N., op. cit. (bilj. 31), str. 61.; Mitsilegas V., Money Laundering Counter-Measures in the European Union: A New Paradigm of Security Governance Versus Fundamental Legal Principles (European Business Law and Practice), Kluwer Law International, The Hague, Netherlands, 2003., str. 25.-26.

Slika 1. Prikaz faza pranja novca

Izvor: Takić S. (2017), Kazneno djelo pranja novca, završni rad, Pravni fakultet, Niš, dostupno na: <http://www.prafak.ni.ac.rs/files/master-radovi/stefan-takic.pdf> (pristup: 23. svibnja 2021.)

3. INSTRUMENTI SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA

U kontekstu pranja novca, doneseni su brojni dokumenti kako na međunarodnoj razini tako i od strane pojedinih država unutar njihovih nacionalnih zakonodavstava. U tom pogledu, posebno će se razmotriti međunarodni dokumenti koji su doneseni s ciljem suzbijanja kaznenog djela pranja novca, a koji su poticajno djelovali na države da u svoja nacionalna zakonodavstva unesu mjere i načine suzbijanja pranja novca. Također, posebna pažnja je usmjerena na nacionalne metode i mjere za suzbijanje pranja novca.

3.1. Organizacije i dokumenti na međunarodnoj razini

3.1.1. Organizacije na međunarodnoj razini

Kao reakcija na međunarodni problem pranja novca 1989 god. osnovana je Radna skupina za financijsko djelovanje, FATF (*Financial Action Task Force*) koju je sačinjavala tadašnja grupacija razvijenih zemalja G-7 i Europske komisije i osam drugih zemalja. Osnovana skupina je bila zadužena za ispitivanje tehnika i trendova pranja novca, preispitivanje tehnika koje su već poduzete na nacionalnoj i međunarodnoj razini te utvrđivanje novih mjera kako bi se ojačala borba protiv pranja novca. U svrhu borbe protiv pranja novca, FATF je 1990. god objavio četrdeset preporuka te devet posebnih preporuka u vezi financiranja terorizma. U svrhu harmonizacije standarda i realizacije svojih ciljeva izradila je i metodologiju za postupak uzajamnog ocjenjivanja.

Odbor Vijeća Europe za procjenu mjera protiv pranja novca MONEYVAL (*Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures*) osnovan je 1997. Predstavlja odbor stručnjaka za procjenu mjera protiv pranja novca Vijeća Europe, koji ima zadatak vršiti procjenu pridržavaju li se njezine članice standarda sadržanih u preporukama FATF-a te drugih posebnih preporuka iz konvencija. Glavna zadaća Moneyval-a jest poticanje država na ustrojavanje učinkovitog sustava za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma usklađenog s odgovarajućim međunarodnim standardima i procjena učinkovitosti njihove

provedbe, kao i zadaća davanja preporuka nacionalnim vlastima u pogledu potrebnih poboljšanja njihovih sustava.⁴⁰

GRECO (*Group of States against Corruption*) je komisija Vijeća Europe osnovana 1999. godine fokusirana na praćenje pridržavanja konvencijskih obveza preuzetih od strane država članica.

3.1.2. Međunarodni dokumenti i njihova implementacija

3.1.2.1. Međunarodne konvencije

Međunarodna zajednica donijela niz konvencija i akata sa svrhom stvaranja učinkovitog ozračja u borbi protiv organiziranog kriminala, i pranja novca kao njegovog nužnog nusprodukta. Republika Hrvatska potpisnica je brojnih međunarodnih akata čiji je sadržaj implementirala kroz zakonske odredbe:

1. Konvencija UN o nedopuštenom prometu opojnim i psihotropnim tvarima (tzv. Bečku konvenciju o drogama iz 1988.) predstavlja prvi dokument kojim se kažnjava pranje novca, iako se kažnjavanje odnosi samo na ograničeni broj djela, budući da se Konvencija odnosi samo na promet droge,⁴¹
2. Konvencija Vijeća Europe br. 141 o pranju novca, potrazi, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom (tzv. Strasbourška konvencija od 8. studenog 1990.),⁴² propisuje obvezu oduzimanja profita iz svih nezakonitih djelatnosti te međunarodnu suradnju u zapljeni i podjeli oduzetih sredstava.
3. Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom te o financiranju terorizma (ETS 198)
4. 40 + 9 Preporuka Radne skupine za financijsko djelovanje (FATF) - G7 najrazvijenijih zemalja (1990.) kao tijela za promicanje mjera protiv pranja novca razvijenih zemalja svijeta

⁴⁰ Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism, MONEYVAL in brief (2014), dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/moneyval/moneyval-brief>, (pristup: 1. lipnja 2021.)

⁴¹ Condemni, M.; De Pasquale, F., *International profiles of the activity to prevent and combat money laundering*. Italy, 2005., str. 42.

⁴² Konvencija preporuča zadržavanje sumnjivih transakcija u cilju prikupljanja što više podataka o eventualnoj kriminalnoj pozadini transakcije. Taj rok u većini zemalja iznosi 48 sati. U Hrvatskoj je prema čl. 10. st. 2. Zakona o sprječavanju pranja novca (NN 69/97, na snazi od 1.11.1997 do 31.12.2008) bio dva sata, da bi Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju pranja novca (NN 114/01) taj je rok bio izmijenjen čl. 10. st. 2. te njegovo maksimalno trajanje iznosi 72 sata.

5. Kaznenopravna Konvencija o korupciji iz 1999. godine
6. Konvencija UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminala tzv. Konvencija iz Palerma iz 2000.godine
7. Konvencija Vijeća Europe broj 198 o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenih kaznenim djelom i o financiranju terorizma (koja je usvojena 16. svibnja 2005. u Varšavi te se naziva Varšavskom konvencijom),

3.1.2.2. Direktive

Najznačajniji propisi doneseni od strane Europske Unije, u pogledu sprečavanja pranja novca i financiranja terorizma, su:

1. *Direktiva 91/308/EEC o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca*⁴³ naziva se prvom direktivnom budući da je definirala pojmove pranja novca i financiranja terorizma. Također opus svoje primjene usmjerila je na kreditne i financijske institucije te taksativno navedene pravne ili fizičke osobe koje obavljaju profesionalnu djelatnost (čl. 2. Direktive).
2. *Direktiva 2001/97/EC kojom se mijenja direktiva 91/3008/EEC* navodi sljedeće promjene:
 - “Uključivanje podružnica kreditnih i financijskih institucija, uz obvezu prijavljivanja sumnjivih transakcija nadležnim tijelima te djelovanje u skladu s odredbama Druge direktive,
 - Jasan stav da su mjenjačnice i službe za prijenos i doznaku novca također izloženi opasnostima pranja novca što je razlog njihovog uključivanja u krug obveznika
 - Iz istih su razloga u obveznike uključeni i investicijski fondovi čime se financijski sektor želi obuhvatiti u što većem opsegu
 - Proširenje opsega predikatnih djela, odnosno definicije, kriminalna aktivnost, koja osim kaznenih djela u smislu članka 3. st. 1. Bečke konvencije obuhvaća i aktivnost kriminalnih organizacija, prijevaru, korupciju i kazneno djelo koje može donijeti značajni prihod i koje je kažnjivo teškom kaznom zatvora u skladu s kaznenim zakonom države članice.”⁴⁴

⁴³ Dostupno na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:31991L0308&from=EN>

⁴⁴ Iljkić, D., op. cit. (bilj. 19), str. 42.- 43.

3. *Direktiva 2005/60/EZ o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma*, kako joj i sam naziv govori, usmjerena je na sprječavanje uporabe financijskih i nefinancijskih sustava za pranje novca i financiranje terorizma. Propisuje dodatne zaštitne mjere u situacijama koje mogu predstavljati opasnost od pranja novca i financiranja terorizma.
4. *Direktiva 2006/70/EZ koja utvrđuje provedbene mjere za direktivu 2005/60/EZ* implementira provedbene mjere Direktive 2005/60/EZ u odnosu na tehničke aspekte definicije politički izloženih osoba, tehničke kriterije za procjenu predstavljaju li određene situacije nizak rizik pranja novca ili financiranja terorizma te tehničke kriterije za procjenu je li opravdana ne primjena Direktive na određene pravne ili fizičke osobe koje provode financijsku djelatnost povremeno ili u vrlo ograničenom opsegu (čl. 1. Direktive).⁴⁵
5. *Uredba br. 1889/2005 o kontroli ulaska i izlaska gotovine iz zajednice* nadopunjava odredbe Prve direktive o transakcijama za koje su nadležne financijske i kreditne institucije, te utvrđuje usklađena pravila kojima se regulira gotovina koja ulazi u Zajednicu ili je napušta, od strane nadležnih tijela (čl. 1. Uredbe).⁴⁶
6. *Uredba 1781/2006 propisuje obvezu da informacije o nalogodavca prate transfer novca radi sprječavanja, istraživanja i otkrivanja pranja novca te financiranja terorizma* je Uredba kojom se “utvrđuju pravila o informacijama o uplatitelju koje prate prijenose financijskih sredstava u svrhu sprečavanja, istraživanja i otkrivanja slučajeva pranja novca i financiranja terorizma (čl. 1. Uredbe).”⁴⁷

Međunarodni propisi koji reguliraju sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma uključuju pravni, financijski i nadzorni aspekt. Međunarodne konvencije, smjernice i preporuke propisuju oduzimanje profita iz svih nezakonitih djelatnosti, način provođenja mjera i radnji radi kvalitetne identifikacije i obavješćivanja financijsko-obavještajne jedinice, razmjenu podataka s drugim

⁴⁵ Direktiva Komisije 2006/70/EZ od 1. kolovoza 2006. o utvrđivanju provedbenih mjera za Direktivu 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća u vezi s definicijom „politički izložene osobe” i tehničkim kriterijima za postupke pojednostavljene temeljite identifikacije stranaka i za oslobođenje na temelju financijske djelatnosti koja se provodila povremeno ili u vrlo ograničenom opsegu, Službeni list Europske unije L 214/29, 09/Sv. 2, str.140-145., dostupno na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0070&from=HR>

⁴⁶ Uredba (EZ) br. 1889/2005 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2005. o kontrolama gotovine koja se unosi u Zajednicu ili iznosi iz Zajednice, Službeni list Europske unije L 309/9, 19/Sv. 3, str. 224 – 227, dostupno na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005R1889&from=HR>

⁴⁷ Uredba (EZ) br. 1781/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 15. studenoga 2006. o podacima o uplatitelju koji su priloženi uz prijenose financijskih sredstava, Službeni list Europske unije L 345/1, 19/Sv. 8, str. 131-139, dostupno na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1781&from=MT>

državama i međunarodnu pravnu pomoć.⁴⁸ Prema procjenama tijela međunarodne zajednice (Europol), vrijednost godišnje opranog novca u jednoj godini doseže vrijednost između 715 milijardi i 1,87 bilijuna eura svake godine, što čini 2 do 5% svjetskog porasta domaćeg proizvoda.⁴⁹

3.2. Metode i mjere za suzbijanje pranja novca na nacionalnoj razini

Metode i mjere za sprečavanje kaznenog djela pranja novca uključuju brojne aktivnosti u domeni prevencije koje provode nadležna tijela za suzbijanje pranja novca. Kao preventivne mjere u borbi protiv pranja novca, države normiraju dužnost identificiranja korisnika i vlasnika završnih računa, smatrajući da je to ključni element sustava suzbijanja pranja novca. Kontrola nad unošenjem ili iznošenjem iz zemlje novca ili drugih finansijskih instrumenata, također je značajan mehanizama protiv pranja novca. Učinkovit i kontinuiran sustav kontrole osigurava se praćenjem novčanog toka, analizom smjera i trendova takvog toka i njegove ilegalne prirode, te razvijanjem na tim osnovama specifičnih mjera i radnji kako bi se otkrile i rasvijetlile određene kriminalne radnje.⁵⁰

Za učinkovitu provedbu i nadogradnju mjera i metoda protiv pranja novca, ključni aspekt predstavlja educiranje kadrova i specijalizacija zakonodavstva u području pranja novca. Edukacijski programi uključuju obuku djelatnika policije i drugih nadležnih institucija koje se bave tim pitanjima. Obrazovanje je neophodno kako bi se svi društveni dionici involvirali u proces borbe protiv pranja novca, počevši od zaposlenika banke, predstavnika pravnih osoba, do poreznih obveznika, odnosno građana.⁵¹

⁴⁸ Cindori, S., op. cit. (bilj 10), str. 60-61.

⁴⁹ EUROPOL, Money laundering <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/economic-crime/money-laundering> (pristup: 9. ožujka 2021.)

⁵⁰ Bjelajac, Ž., op. cit. (bilj. 11), str. 16.

⁵¹ Sikman, M.; Jovanovic, V., The concept of money laundering as a manifested function of organized crime. Security, Police, Citizens, MIA Republic Srpska – Department of police education, Banja Luka, N. 1-2/10, 2010, str. 81-100.

3.2.1. Represivni pristup pranju novca-inkriminacija pranja novca

Kazneno djelo pranja novca prvi put je u hrvatsko zakonodavstvo uvedeno Zakonom o izmjenama i dopunama Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske,⁵² u čl. 151.a., pod nazivom "Prikriivanje protuzakonito dobivenog novca". Stupanjem na snagu Kaznenog zakona 1. siječnja 1998. (dalje u tekstu: KZ/97)⁵³ kroz odredbu čl. 279. normiran je novi zakonski opis kaznenog djela pod istim nazivom. Zakonodavac je kazneno djelo prikriivanja protuzakonito dobivenog novca smjestio u glavu XXI., među kaznena djela protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja, zajedno uz bok kaznenim djelima krivotvorenje novca (čl. 274.), krivotvorenje vrijednosnih papira (čl. 275.), krivotvorenje znakova za vrijednost (čl. 276.), izrada, nabavljanje, posjedovanje, prodaja ili davanje na uporabu sredstava za krivotvorenje (čl. 277.) te krivotvorenje znakova za obilježavanje robe, mjera i utega (čl. 278.). Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (dalje u tekstu: ZID KZ) iz 2008.⁵⁴ izmijenjen je naziv kaznenog djela u „Pranje novca”. Novim Kaznenim zakonom iz 2011. (dalje u tekstu: KZ/11),⁵⁵ koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013., kazneno djelo pranja novca inkorporirano je u čl. 265., unutar odredbi glave XXIV. Kaznena djela protiv gospodarstva.

3.2.1.1. Modaliteti kaznenog djela pranja novca

Zakonodavac je odredbom čl. 265. normirao nekoliko modaliteta kaznenog djela pranja novca.

3.2.1.1.1. Pravo pranje novca

Pravo pranje novca sukladno čl. 265. st. 1. KZ/11, predstavlja poduzimanje određenih radnji s ciljem prikriivanja nezakonitog podrijetla imovinske koristi. Radnja počinjenja određena je alternativno, i to kao ulaganje, preuzimanje, pretvaranje, prenošenje ili zamjena u cilju prikriivanja ili lažnog prikazivanja nezakonitog podrijetla imovinske koristi ili pomaganje počinitelju ili sudioniku kaznenog djela kojim je ostvarena imovinska korist da izbjegne kazneni progon ili oduzimanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

⁵² Zakon o izmjenama i dopunama Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske, NN 28/96.

⁵³ Kazneni zakon, NN 110/97.

⁵⁴ Članak 19. Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN, br. 152/2008

⁵⁵ NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, stupio na snagu 1. siječnja 2013.

3.2.1.1.2. Prikrivanje

Dok stavak 1. čl. 265. inkriminira preduvjete za prikrivanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom,⁵⁶ to st. 2. čl. 265. KZ/11 inkriminiraju radnje prikrivanja. Radnja počinjenja iz st. 2. čl. 265. KZ/11 sastoji se u prikrivanju ili lažnom prikazivanju prave prirode, podrijetla, mjesta, raspolaganja, prenošenja te postojanja prava, odnosno vlasništva na imovinskoj koristi ostvarenoj kaznenim djelom.

3.2.1.1.3. Pribavljanje, posjedovanje i korištenje

Zakonodavac u čl. 265. st. 3. KZ/11 inkriminira pribavljanje, posjedovanje i korištenje imovinske koristi koji je netko drugi ostvario kaznenim djelom.

3.2.1.1.4. Davanje uputa ili savjeta, odnosno pomaganje

Zakonodavac također u st. 4. čl. 265. KZ/11 inkriminira (počinjenje s namjerom) davanje uputa ili savjeta ili uklanjanje prepreka ili na drugi način olakšavanje počinjenja kaznenog djela iz stavka 1., 2. ili 3. čl. 265. KZ/11.

3.2.1.2. Kazneno djelo pranja novca s međunarodnim elementom

Zakonodavac je vodeći računa da kazneno djelo pranja novca može imati transnacionalnog karaktera, u odredbi čl. 265. st. 7. KZ/11 predvidio situaciju kada je imovinska korist ostvarena kaznenim djelom počinjenim u stranoj državi. Drugim riječima, imovinska korist koja se „pere” u Republici Hrvatskoj, stečena je kaznenim djelom počinjenim u stranoj državi. U predmetnoj situaciji počinitelj će se kazniti samo ako se radi o kaznenom djelu i prema zakonu države u kojoj je kazneno djelo počinjeno.

3.2.2. Preventivni pristup pranju novca

Temelji preventivnog sustava Republike Hrvatske prvotno su bili propisani Zakonom o sprečavanju pranja novca⁵⁷ i Pravilnikom o načinu i rokovima obavješćavanja Ureda za sprječavanje pranja novca te načinu vođenja popisa prikupljenih podataka.⁵⁸ Preventivni sustav

⁵⁶ Bačić, F., Pavlović, Š., Komentar Kaznenog zakona, Organizator, Zagreb, 2004., str. 570.

⁵⁷ Zakon o sprečavanju pranja novca, NN, br. 69/1997, 106/1997, 67/2001, 117/2003, 142/2003.

⁵⁸ Pravilnik o načinu i rokovima obavješćivanja Ureda za sprječavanje pranja novca te načinu vođenja popisa prikupljenih podataka, NN, br. 114/97.

obuhvaća mjere i radnje koje su određene institucije financijskog i nefinancijskog sektora u Republici Hrvatskoj bile dužne provoditi s ciljem sprječavanja pranja novca. Donošenjem navedenih propisa Republika Hrvatska je uskladila domaći zakonodavni okvir sa svim tada važećim međunarodnim standardima (Bečkom konvencijom, Strasbourškom konvencijom, Prvom direktivom i 40 Preporuka FATF-a). Izmjene međunarodne legislative Republika Hrvatska je popratila izmjenama i usklađivanjem domaćeg zakonodavnog okvira s novim međunarodnim standardima. Navedeno je rezultiralo donošenjem novog Zakona o sprečavanju pranja novca i financiranja terorizma (dalje u tekstu: ZSPNFT/17).⁵⁹ Cilj donošenja ZSPNFT/2017 bio je usklađivanje važećeg zakonodavstva s pravnim propisima Europske unije. ZSPNFT/17, slijedeći međunarodne standarde, sustav sprječavanja pranja novca gradi kao koordinacijski sustav različitih dionika, od kojih svaki ima zasebnu ulogu, pri čemu efikasnost sustava ovisi o njihovoj međusobnoj suradnji.

ZSPNFT ima preventivni karakter budući da propisuje mjere i radnje u bankarskom, novčarskom i drugom poslovanju koje se poduzimaju radi otkrivanja i sprječavanja pranja novca (i financiranja terorizma). Sudionici sustava sprječavanja pranja novca u Republici Hrvatskoj su obveznici, nadzorna tijela, tijela kaznenog progona, sudovi, te Ured za sprječavanje pranja novca (dalje u tekstu: Ured). Zakonom se propisuju obveznici provedbe mjera⁶⁰ te njihove dužnosti postupanja po Zakonu; djelovanje i postupci Ureda u otkrivanju sumnjivih transakcija za koje postoji sumnja da su pribavljena na nezakonit način u zemlji ili inozemstvu. ZSPNFT u svome čl. 3. sadrži egzaktnu odredbu o tome što predstavlja sadržaj pranja novca. Pranjem novca smatra se zamjena ili prijenos imovine u svrhu skrivanja ili prikrivanja nezakonitoga podrijetla imovine; skrivanje ili prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, prava povezanih s vlasništvom ili vlasništva imovine; stjecanje, posjedovanje ili korištenje imovine ako se zna, u vrijeme primitka, da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti ili sudjelovanje u počinjenju, udruživanje radi počinjenja, pokušaj počinjenja i

⁵⁹ Zakonom o sprečavanju pranja novca i financiranja terorizma, NN 108/17, 39/19.

⁶⁰ Prema ZSPNFT/17 čl. 9. st. 2. obveznici su pravne i fizičke osobe koje su obvezne poduzimati mjere i radnje radi sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma, kao što su kao što su banke, stambene štedionice, HP - Hrvatska pošta d. d., društva za upravljanje investicijskim fondovima i investicijski fondovi, mirovinska društva, društva za osiguranje, faktoring-društva, leasing-društva, institucije za elektronički novac, ovlaštene mjenjači, priređivači igara na sreću, pravne i fizičke osobe koje se bave djelatnošću zastupanja i posredovanja u osiguranju pri sklapanju ugovora o životnome osiguranju i drugih osiguranja povezanih s ulaganjima, revizorska društva, odvjetnici, javni bilježnici itd.

pomaganja u počinjenju, poticanje, savjetovanje i olakšavanje ostvarenja bilo koje od navedenih aktivnosti. Također, pranjem novca smatra se i kada su aktivnosti kojima je stvorena imovina koja je predmet pranja novca provedene na državnome području druge države članice ili treće zemlje (čl. 3. st. 2. ZSPNFT).

Glavna zadaća tijela nadzora, kao što im sam naziv govori, jest obavljanje nadzora nad radom obveznika koji se odnosi na primjenu mjera za sprječavanje pranja novca iz njihove nadležnosti. U Republici Hrvatskoj postoji više nadzornih tijela koja su nadležna za provođenja nadzora u područjima svoga djelokruga, kao što su Porezna uprava, Hrvatska narodna banka, Financijski inspektorat, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga te Carinska uprava. Sva navedena nadzorna tijela, pored obveze provođenja nadzora, imaju i obvezu o poduzetim mjerama, koje upućuju na pranje novca (ili financiranje terorizma), bez odgode izvijestiti Ured za sprječavanje pranja novca.

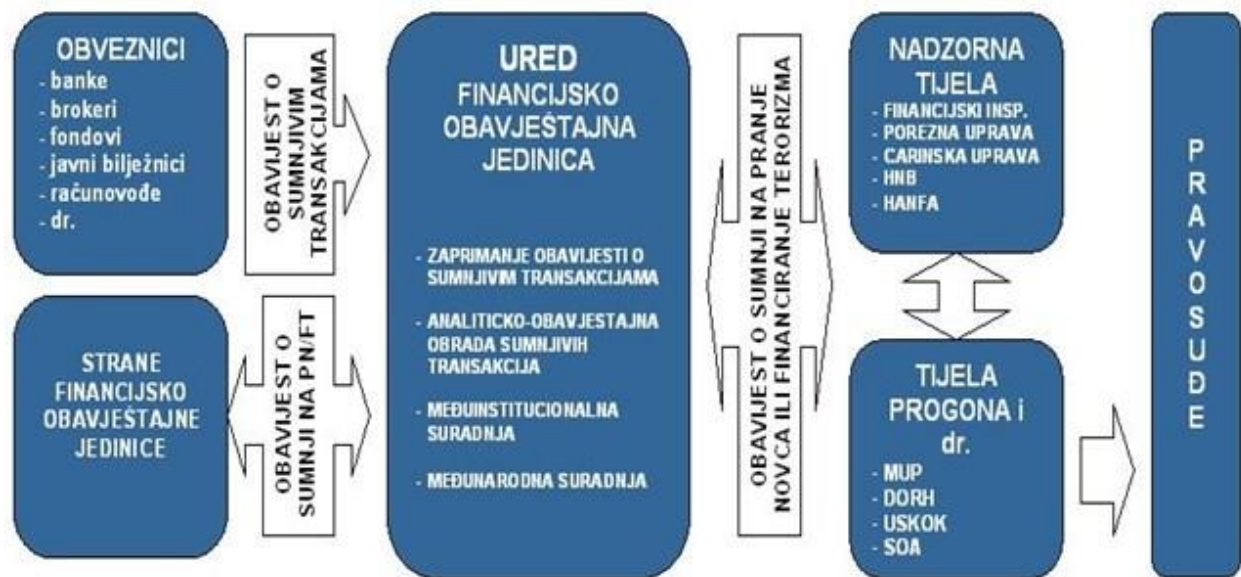
Polazište i osnovu međunarodnih dokumenata koji određuju položaj i ulogu Ureda za sprječavanje pranja novca, predstavlja 26. preporuka FATF. Prema navedenoj preporuci Ured je autonomno i operativno neovisno centralno tijelo za zaprimanje, analizu i prosljeđivanje obavijesti o sumnjivim transakcijama. Na državama je zadatak da Uredu osiguraju pravovremeni, izravni ili neizravni, pristup upravnim, policijskim i financijskim podacima nužnim za djelotvorno ispunjavanje njegovih zadaća. Ured predstavlja samostalnu ustrojstvenu jedinicu u sustavu Ministarstva financija, osnovanu na temelju Zakona o sprječavanju pranja novca. Njegov ustroj uređen je Uredbom o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva financija. Sam ured nema ovlasti kaznenog progona počinitelja kaznenog djela pranja novca, već u tom smislu daje svu potrebitu potporu državnim tijelima nadležnima za kazneni progon (DORH, policija).⁶¹

Obavijesti Ured prima od obveznika, čija obveza dostavljanja proizlazi iz Zakona te od nadležnih državnih tijela, koja su do podataka došla tijekom svoga rada, kao posljedica međuinstitucionalne suradnje. Razvidno je, dakle, da obveznici u sustavu sprječavanja pranja novca (i financiranja terorizma) imaju preventivnu ulogu u zaštiti financijskog i gospodarskog sustava zemlje u cjelini.

Ako nakon analitičke obrade zaprimljenih transakcija Ured utvrdi da postoji sumnja na pranje novca, dostavit će obavijest o sumnjivim transakcijama nadležnim državnim tijelima, napose

⁶¹ Piplica, D., Krivudavi gospodarski tijekovi (gospodarski kriminalitet), „Redak“ d.o.o Split, 2020., str. 238.

Državnom odvjetništvu RH, MUP-u, inspekcijskim tijelima te inozemnim uredima za sprječavanje pranja novca.⁶²

Slika 2. Sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj

Izvor: *Ministarstvo financija Republike Hrvatske, Ured za sprječavanje pranja novca, Finacijsko – obavještajna jedinica, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2017. godinu, 2018., str. 9.*

⁶² Bolta, D., Uloga Ureda za sprječavanje pranja novca u sustavu sprječavanja pranja novca, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 14, br. 2, 2007, str. 803.

4. TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA

U kontekstu pranja novca (i financiranja terorizma), pojam tipologije odnosi se na različite tehnike koje se koriste za pranje novca. Tipologije pranja novca pod velikim su utjecajem gospodarskih prilika, financijskih tržišta i režima pranja novca, svojstvenih pojedinoj zemlji. Slijedom navedenog, tipologije pranja novca razlikuju se od mjesta do mjesta te su podložna promjenama tijekom vremena.⁶³

Metode i načini pranja novca dosta ovise o tome tko su “perači” novca, pravne ili fizičke osobe. Perači novca vrlo kreativno razvijaju metode za pranje novca, dok se pojedinci i tijela uključena u borbu protiv pranja novca oslanjaju na najnovije informacije o tipologijama. FATF prikuplja podatke temeljene na najnovijim slučajevima i pokušava opisati trendove kako bi mogla prilagoditi svoje preporuke za posebno rješavanje rizika od pranja novca i financiranja terorizma. Također, FATF informira široku javnost objavljujući godišnja izvješća o tipologiji na svojoj službenoj web stranici. FATF je identificirala tri ključne metode pranja novca:

1. upotreba financijskog sustava (bilo formalnih kao banke, mjenjačnice, ili neformalnih kao tzv. hawala sustav),
2. fizičko premještanje gotovine i
3. tzv. “pranje novca temeljeno na trgovini” (eng. *trade based money laundering*), odnosno prikrivanjem podrijetla nezakonito stečenog novca skrivanjem u legalnom uvozu i izvozu dobara i usluga.⁶⁴

Brojne su poznate tipologije pranja novca, i vjerojatno nebrojene druge koje se tek trebaju otkriti.⁶⁵ Bošković, kao najznačajnije metode pranja novca navodi:

⁶³Anti-Money Laundering/Combating the Financing of Terrorism – Topics, 2020., dostupno na <https://www.imf.org/external/np/leg/amlcft/eng/aml1.htm> (pristup: 25. svibnja 2021).

⁶⁴ Unger, B., Offshore Activities and Money Laundering: Recent Findings and Challenges, Study for the PANA Committee, 2017., str.15.

⁶⁵ Neke od tipologija pranja novca su Strukturiranje depozita, korištenje prekomorskih banaka-Offshore bankarstvo, Shell/Front kompanije, podzemno (*underground*)/ alternativno bankarstvo, investiranje u legalne poslove, elektronički prijenos novca, zlouporaba privatnih bankarskih usluga, razmjene valuta, trgovinsko pranje novca (eng. *Trade-based Money Laundering*), igre na sreću, zlouporaba neprofitnih organizacija (NPO-a), ulaganje na tržišta kapitala, miješanje (eng. *Mingling*) - poslovna investicija, korištenje osoba od povjerenja, trustova, članova obitelji ili trećih osoba, prijevara s identitetom/lažna identifikacija, novi oblici plaćanja i nove tehnologije financijskih usluga, korištenje profesionalnih usluga „Vratara“ (eng. *Gatekeepers*). Usp. Layton, J. & Curran, O., How Money Laundering Works, dostupno na: <https://money.howstuffworks.com/money-laundering.htm> (pristup: 3. lipnja 2021.)

- pranje novca u bankarstvu (uporaba odgovarajućih računa, elektronički prijenos, zlouporaba privatnih usluga, itd.);
- Offshore bankarstvo
- metode pranja novca u raznim ekonomskim područjima (zlouporaba vrijednosnih papira, novca prijenosnika, korištenje tržišta zlata, zlouporaba kockarnica i kockanja, međunarodna trgovina, itd.);
- suvremene tendencije u pranju novca (zlouporaba novčanih depozitnih kartica, uporaba internetskog bankarstva, zlouporaba elektroničke gotovine, itd.).⁶⁶

Izložene metode pranja novca nisu izolirane jedna od drugih, niti primjena jedne metode isključuje primjenu druge. Dapače, metode pranja novca često se nadopunjuju i kombiniraju. Razumijevanje tipologija pranja novca ključno je za (sve zakonske) obveznike u procesu sprječavanja pranja novca, kako bi ispunili svoje obveze poštivanja zakona i učinkovito se borili protiv financijskog kriminala na globalnoj razini. Pojedine tipologije pranja novca svojstvene su pravnim osobama, dok se pojedine tipologije pranja novca vežu uz djelovanje privatnih osoba.

4.1. Tipologije pranja novca kod pravnih osoba

Modus operandi pranja novca kod pravnih osoba višestruko je složeniji postupak nego li je to slučaj pranja novca koji involvira (samo) privatnu osobu. Kao najčešće tipologije pranja novca kod pravnih osoba mogu se izdvojiti sljedeće offshore zone, nerezidentni računi, fiktivni ugovori i ispisivanje fiktivnih računa, ulaganje gotovine u financijski sustav, front ili shell društva i sl.⁶⁷

4.1.1. Offshore zone

Offshore zone možemo definirati kao specijalizirani teritorij koji pruža različite konkurentske prednosti i korporacijske privilegije tvrtkama koje nemaju status poreznog rezidenta.⁶⁸ Upravo zbog niza pogodnosti koje offshore zone nudi, dolazi do situacija iskorištavanja offshore

⁶⁶ Bošković, G., Vrste metoda pranja i suzbijanja novca. Magistarski rad, Policijska akademija, Beograd, 2003., str. 31.

⁶⁷ Usp. Cindori, S., Unapređenje sustava sprječavanja pranja novca Republike Hrvatske i usklađivanje s međunarodnim standardima, doktorska disertacija, Pravni fakultet, Zagreb, 2009., str. 55.-56.

⁶⁸ Atton Consulting, Offshore zones: definition, international cooperation, and current trends, 2015, dostupno na: <https://atton-consulting.com/en/offshore-zones-current-trends> (pristup: 4. lipnja 2021.)

kompanije u svrhu pranja novca. Offshore zone karakterizira unos robe ili novca, kao i osnivanje poduzeća nerezidenata,⁶⁹ stroga povjerljivost i anonimnost, niske ili pak nulte porezne stope. Sve ove karakteristike upućuju, odnosno pogoduju nezakonitim radnjama kao što su pranje novca i financiranje terorizma, utaja poreza što uvelike utječe, kako na međunarodni, tako i na nacionalni financijski sustav.⁷⁰

U odnosu na sve „pogodnosti“ offshore zona za protuzakonite aktivnosti, najatraktivnija je izbjegavanje poreznih obveza naročito kada se radi o područjima gdje je postotak poreznih obveza vrlo nizak. Modaliteti izbjegavanja plaćanja poreza na dobit raznoliki su, a mogući su putem transfernih cijena,⁷¹ i to tako da se dobit premješta u državu koja ima niže postotke poreznih obveza.⁷² Izbjegavanje poreznih obveza usko je povezano s pranjem novca te je HNB upravo utvrdivši niz mogućnosti koje nudi offshore poslovanje donijela 2003. godine Odluku o postupku otvaranja i vođenja deviznih računa i deviznih štednih uloga rezidenata u banci, kako bi mogla pratiti poslovanje s offshore zonama i nekooperativnim jurisdikcijama.⁷³

4.1.1.1. Primjer 1: pranje novca korištenjem offshore tvrtki

Klijent iz jedne europske države pripremao je projekt s javnim bilježnikom u drugoj europskoj državi, a naručitelj je bila offshore tvrtka. Iz treće europske države na račun javnog bilježnika uplaćeno je 800.000,00 €. Dva dana po primitku novca na račun, klijent je obavijestio javnog bilježnika da se projekt obustavlja te da primljena sredstva pošalje na račun otvoren u banci u četvrtoj europskoj državi, a za sebi neka uzme javnobilježničku naknadu. Javni bilježnik o navedenom je obavijestio banku, koja ga je savjetovala da ne postupi po nalogu svoga klijenta, već da obavijesti financijsko-obavještajnu jedinicu. Da je javni bilježnik postupio po uputi svoga klijenta i transferirao sredstva, vrlo je velika vjerojatnost da transakcija, u državi koja je bila konačno odredište, ne bi bila procijenjena kao sumnjiva transakcija, što bi otežalo otkrivanje

⁶⁹ The Oxford Encyclopedic English Dictionary, Oxford, 1991., str. 1010 preuzeto iz Pavlović, Š., Pranje novca, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 5, br. 2, 1998., str. 799.

⁷⁰ Usp. Cindori, S., op. cit. (bilj 70), str. 56.

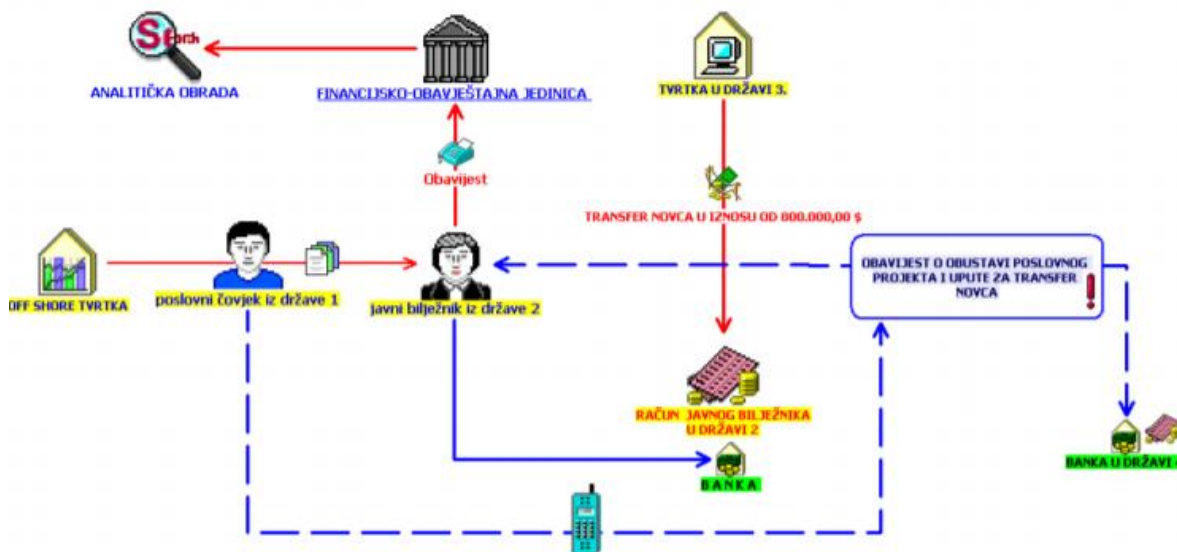
⁷¹ “Transferne cijene obuhvaćaju cijene koje se naplaćuju između povezanih društava osnovanih u različitim državama za transakcije unutar društva, odnosno prijenos dobara i usluga. osnovanih u različitim državama za transakcije unutar društva, odnosno prijenos dobara i usluga. Budući da su cijene ustanovljene od strane društva unutar multinacionalnih poduzeća, može se dogoditi da cijene ne odgovaraju tržišnim cijenama.”, preuzeto iz: Porezna uprava, Smjernice za transferne cijene - često postavljana pitanja

⁷² Usp. Cindori, S., op. cit. (bilj 70), str. 57.

⁷³ Ibid, str. 60

moćući nezakonitih aktivnosti i pranja novca. (izvor: CARDS projekt 2003 «Sprječavanje i borba protiv pranja novca»)

Razlozi za sumnju: korištenje offshore tvrtki, prenošenje visokih novčanih iznosa iz jedne zemlje u drugu, obustavljanje započetog projekta bez logičnog razloga.⁷⁴

Slika 3. Shematski prikaz prethodno navedenog slučaja

Izvor: Ured za sprječavanje pranja novca, *Tipologije pranja novca (primjeri iz tuzemne i inozemne prakse)*, Zagreb, 2011., str. 38.

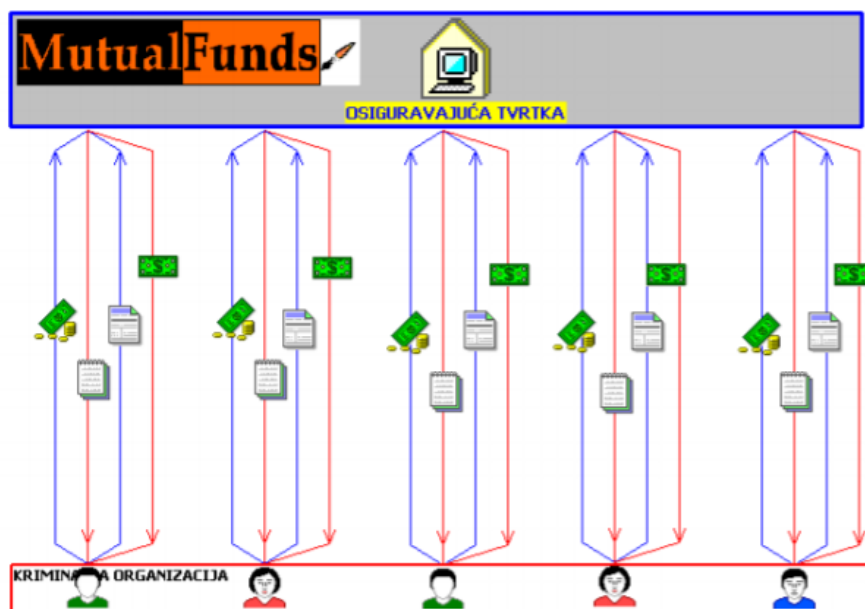
4.1.1.2. Primjer 2: pranje novca u sektoru osiguranja

Carinski službenici otkrili su da je kriminalna organizacija, koja se bavi trgovanjem opojnim drogama u zemlji X, iskoristila sektor osiguranja za pranje novca koji je stečen počinjenjem kaznenih dijela.

Istragom je utvrđeno kako u više država trgovci opojnim drogama “peru” novce preko osiguravajuće tvrtke Z koja ima sjedište u offshore financijskom centru. Osiguravajuća tvrtka u

⁷⁴ Ured za sprječavanje pranja novca (financijsko-obavještajna jedinica), *Tipologije pranja novca (primjeri iz tuzemne i inozemne prakse)*, Zagreb, 2011., str. 38.

svojoj ponudi imala je investicijske proizvode, uzajamne fondove čije su stope povrata bile povezane s indeksima na prestižnim svjetskim tržištima vrijednosnih papira što je upućivalo na to da police osiguranja predstavljaju investiciju. "Vlasnici računa vrše nadoplatu police u gotovini, povlačeći i uplaćujući sredstva iz fonda i u fond za cijenu penala u slučajevima ranijeg povlačenja sredstava, sredstva se zatim elektroničkim putem ili putem čeka isplaćuju sa računa osiguravajućeg društva i na taj način se legaliziraju."⁷⁵ Upravo na taj način je oprano više od 29 milijuna USD od čega je više od 9 milijuna zaplijenjeno. Naknadnom zajednički provedenom istragom carinskih službenika države Y (koja je izvor opojnih droga) i države Z, izdano je nekoliko naloga za pretragu i uhićenje zbog kaznenog djela pranja novca.

Slika 4. Shematski prikaz prethodno navedenog slučaja

Izvor: Ured za sprječavanje pranja novca, Tipologije pranja novca (primjeri iz tuzemne i inozemne prakse), Zagreb, 2011, str. 42.

⁷⁵ Ibid, str. 42.

4.1.2. Korištenje nerezidentnih računa u procesu pranja novca

“Nerezidentni račun je račun na kojemu se vode novčana sredstva nerezidenta na osnovi ugovora koji je sklopljen između nerezidenta i banke.”⁷⁶ Uz offshore, nerezidentni računi su indikatori za pranje novca koji se nalaze u samom vrhu jer ih karakterizira prepoznatljiv, moderan i široko korišten način poslovanja suvremenog bankarstva.⁷⁷ Nerezidentni računi su usko povezani s offshore zonama jer se transakcije offshore tvrtki zapravo vrše preko nerezidentnih računa koji su otvoreni u offshore zonama u državama koje imaju pogodnije uvjete. (blizinu, razvijen bankarski sustav, i sl.).⁷⁸ Način na koji se vrši transfer novca preko nerezidentnih računa je sljedeći: “tvrtka offshore s otvorenim nerezidentnim računom u drugoj državi ispostavlja fakturu koja se legalno plaća preko domaćih banaka na navedeni račun te se tako transferirana sredstva neometano koriste za osobne potrebe, ubacuju u ponovni reprodukcijski ciklus kriminalne aktivnosti ili pokušavaju legalizirati (oprati) u obliku investicijskih sredstava namijenjenih za ulaganje u domaće gospodarstvo i infrastrukturu”⁷⁹

4.1.2.1. Primjer 3

Pravnu osobu koja se bavi trgovačkom djelatnošću osnovali su inozemni državljani koji borave u RH. U korist vlastitih deviznih računa, otvorenih kod hrvatske banke, izvršili su uplate u gotovini u stranoj valuti. Neposredno nakon izvršenih uplata, ista gotovinska novčana sredstva transferirala su se u inozemstvo (najčešće se radi o državi iz koje dolazi strani državljanin) u korist osobnih računa istih fizičkih osoba, ili u korist računa pravnih osoba iz te strane države. Analitičkom obradom transakcija isplivala je sumnja da je izvor gotovinskih novčanih sredstva prodaja robe na crno u RH, a koja novčana sredstva su se kasnije doznala u inozemstvo, najvjerojatnije u svrhu plaćanja dobavljača robe.

Razlozi za sumnju: učestali polozi gotovine značajnijih iznosa te istovremeni transfer sredstava u inozemstvo po nalogu stranih fizičkih osoba, što je upućivalo na moguću poveznicu sa predikatnim kaznenim djelom-utajom poreza.⁸⁰

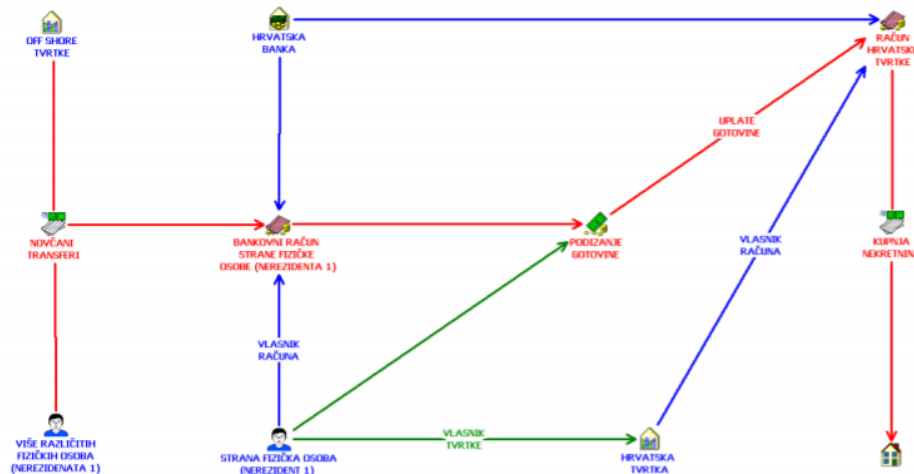
⁷⁶ Odluka o uvjetima i načinu otvaranja i vođenja računa nerezidenata u banci, HNB, NN 124/2006, toč. 2., st. 1.

⁷⁷ Usp. Cindori, S., op. cit. (bilj 70), str. 61.

⁷⁸ Ibid., str. 61.

⁷⁹ Ibid., str. 61.

⁸⁰ Op. cit. (bilj. 1), str. 11.

Slika 5. Shematski prikaz prethodno navedenog slučaja

Izvor: Ured za sprječavanje pranja novca, Tipologije pranja novca (primjeri iz tuzemne i inozemne prakse), Zagreb, 2011, str. 10.

4.1.2.2. Primjer 4: Talijanska tipologija (slučaj ZABA)

Jedan od novijih te najaktualnijih primjera u Hrvatskoj je slučaj “talijanske tipologije” pranja novca koja se dogodila u Zagrebačkoj banci. Izraz talijanska tipologija koristi se kao stručna terminologija u organiziranju borbe protiv pranja novca. Talijanska tipologija predstavlja jednu od najpoznatijih tipologija u pokušaju pranja novca i(i)li utaje poreza. U javnosti je kružila informacija o sumnjivim transakcijama po računima nerezidenata u Zagrebačkoj banci u vrijednosti 1,79 milijardi kuna kod 88 klijenata te je prema zapisniku HNB-a bilo vidljivo kako su klijenti uistinu podigli svih 1,79 milijardi kuna u gotovini kroz 4.848 različitih transakcija. Problem je nastao kada je sigurnosni sustav Zagrebačke banke Siron AML (*Anti Money Laundering*)⁸¹ prepoznao samo 2.925 upozorenja.⁸²

Prema nadzoru HNB-a, Zagrebačka banka je počinila sljedeće propuste:

- Nije provela mjere dubinske analiza za 72 klijenta,

⁸¹ Siron AML je sustav koji učinkovito nadzire transakcije klijenta te bankama omogućuje lakšu identifikaciju sumnjivih transakcija i aktivnosti.

⁸² Drljača G., Zaba kažnjena s 33 milijuna kuna zbog cijelog niza propusta u sprječavanju pranja novca, 2020., Jutarnji list, dostupno na <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/zaba-kaznjena-s-33-milijuna-kuna-zbog-cijelog-niza-propusta-u-sprjecavanju-pranja-novca-15001165> (pristup: 7. lipnja 2021.)

- Nije provjerila prirodu 1.126 transakcija koje su identificirane kao sumnjive te nisu imale opravdanu svrhu,
- Prilikom provjere 2.028 transakcija klijenata, nije se koristila listama indikatora koji upućuju na razlog za sumnju na pranje novca i financiranje terorizma,
- Nije Uredu prijavila 1.122 sumnjive transakcije te
- Nije razvila dovoljno djelotvoran sustav unutarnjih kontrola za smanjivanje i učinkovito upravljanje rizikom od pranja novca i financiranja terorizma.

Upravo zbog niza propusta u sprječavanju pranja novca koje je izvršila Zagrebačka banka, ista je kažnjena s čak 33 milijuna kuna.⁸³

4.1.3. Fiktivni ugovori i ispostavljanje fiktivnih računa

Sklapanje fiktivnih ugovora te izdavanje fiktivnih računa u većini slučajeva javlja se uz offshore zone te nerezidentne račune, ali i kao zaseban modus koji se može podijeliti u dvije cjeline:

- Ispostavljanje potpuno fiktivnih računa uglavnom za usluge koje nisu niti će biti pružene
- Ispostavljanje računa na veći ili manji iznos od stvarnog za robu i manjim dijelom za usluge (podfakturiranje i prefakturiranje).⁸⁴

Prvo navedena situacija odnosi se na poseban oblik pranja novca u kojoj imamo potpuno fiktivni račun gdje cijeli iznos predstavlja iznos “opranog” novca. U drugo navedenoj situaciji razlika između stvarne vrijednosti robe i usluge i iznosa koji je uplaćen na račun zapravo predstavlja iznos “opranog” novca. Ovo je jedan od uobičajenih načina pranja novca gdje osoba ili tvrtka osniva tvrtku ili podružnicu u zemlji iz koje “prljavi novac” dolazi ili u koju se novac unosi i stavlja u promet. U nastavku je naveden primjer iz prakse povezan upravo sa slučajem ispostavljanja fiktivnih računa.

⁸³ HNB, Financijski inspektorat RH izrekao Zagrebačkoj banci d.d. kaznu u visini od 33 milijuna kuna, 2020, dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/financijski-inspektorat-rh-izrekao-zagrebackoj-banci-d-d-kaznu-u-visini-od-33-milijuna-kuna>, (pristup: 7. lipnja 2021.)

⁸⁴ Usp. Cindori, S., op. cit. (bilj 70), str. 62.

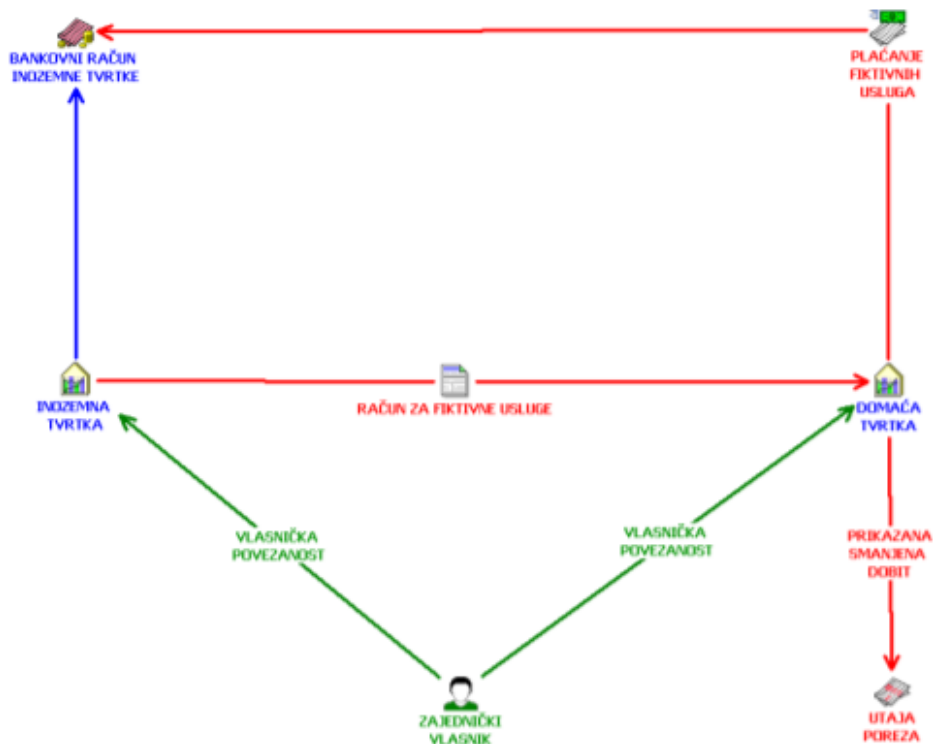
4.1.3.1. Primjer 5: Ispostavljanje fiktivnih računa

Inozemna tvrtka koja je registrirana u offshore financijskom centru ispostavila je račun za, primjerice, konzultantske, marketinške ili informatičke usluge domaćoj tvrtki. Domaća tvrtka izvršila je plaćanje na račun inozemne offshore tvrtke koji je otvoren u susjednoj ili nekoj drugoj geografski bliskoj državi.

Vrijednost računa inozemne offshore tvrtke knjiži se kao trošak u poslovnim knjigama domaće tvrtke, što će kasnije poslužiti za umanjeње porezne osnovice. Pozadina cijele priče je da su domaća i inozemna tvrtka povezane vlasnički (npr. osnivači/direktori/vlasnici domaće tvrtke ujedno su osnivači/direktori/vlasnici inozemne tvrtke), da se novčana sredstva uplaćuju na inozemni račun te se podižu u gotovini te se kasnije unose u Republiku Hrvatsku, bez prijave na državnoj granici, i koriste za kupnju nekretnina, pokretnina u ili vrijednosnih papira.

Razlozi za sumnju su sljedeći: doznake u inozemstvo, offshore tvrtke, nerezidentni računi, plaćanja s osnove usluga za koje se sumnja da nisu izvršene, što upućuje na moguću poveznicu sa predikatnim kaznenim djelom - utajom poreza.⁸⁵

⁸⁵ Op. cit. (bilj. 1), str. 9.

Slika 6. Shematski prikaz prethodno navedenog slučaja

Izvor: *Ured za sprječavanje pranja novca, Tipologije pranja novca (primjeri iz tuzemne i inozemne prakse), Zagreb, 2011, str. 8.*

4.1.4. Ulaganje gotovine u financijski sustav

Jedan od najstarijih oblika i načina pranja novca je korištenje platnog sustava neke zemlje. Još se svrstava i u klasične metode pranja novca iz razloga što u današnje vrijeme perači novca koriste visoku tehnologiju, e-bankarstvo itd. Ulaganje gotovine u financijske sustav podrazumijeva ulaganje gotovine na žiro račun trgovačkih društava, polaganje fiktivnog dnevnog utška, transakcije s računa pravnih osoba na račun fizičkih i obrnuto.⁸⁶ Ovaj proces zapravo predstavlja prvu fazu procesa pranja novca, fazu u kojoj se prljavi novac uvodi u financijski sustav s ciljem prikrivanja njegova izvora.⁸⁷

4.1.5. “Front” i “shell” tvrtke

“Front” i “shell” tvrtke karakterizira obavljanje zakonitih poslova, s ciljem prikrivanja nezakonitog izvora novca, s tom razlikom što „shell tvrtke“ predstavljaju lažne tvrtke koje služe

⁸⁶ Usp. Cindori, S., op. cit. (bilj. 70), str. 63.

⁸⁷ Ibid.

prikrivanju sredstava pranja novca, dok "front tvrtke" obavljaju legalne poslovne aktivnosti radi prikrivanja pranja novca.⁸⁸ Shell tvrtke obično predstavljaju privatne tvrtke, društva s ograničenom odgovornošću i zaklade koje su osnovane bez komercijalne svrhe (najčešće bez imovine i zaposlenika).⁸⁹ Aktivnosti kojima se bave shell tvrtke su držanje dionica ili nematerijalne imovine drugog poslovnog subjekta ili pak olakšavanje domaćih ili prekograničnih deviznih transakcija. Nadalje, front tvrtke predstavljaju trgovačka društva kojima se poslovanje temelji na gotovinskim plaćanjima ili na kupoprodaji teško procjenjivih dobara (antikviteti, plemeniti metali, umjetnine i sl.). Na žalost, "front" i "shell" tvrtke postale su uobičajeni alat za obavljanje nezakonitih aktivnosti, točnije prikrivanje pravog izvora "prljavog" novca izdavanjem lažnih računa, fiktivnih nagrada za savjetovanje ili lažnih zajmova. Razlog tomu je što je ove kompanije vrlo lako oblikovati i njima rukovati. Vidljivo je kako većina operacija organiziranog kriminala imaju legitiman posao, poput kockarnica, putničkih agencija, frizerskih salona, restorana i sl.⁹⁰

Nastavno na prethodno navedene metodologije pranja novca kod pravnih osoba, može se zaključiti kako one direktno negativno utječu na financijski sustav zemlje u obliku umanjivanja ili potpune utaje poreza, nezakonitog odljeva sredstava i sl.⁹¹

4.2. Tipologije pranja novca kod fizičkih osoba

Raznovrsne su mogućnosti pranja novca od strane fizičkih osoba. Samo neke od tipologija kod fizičkih osoba su: krijumčarenje novca, transakcije gotovim novcem, neuobičajeni polozi gotovine, povezane transakcije, doznake iz inozemstva, mjenjački poslovi, korištenje kreditne linije.⁹² Unatoč suptilnim, tajanstvenim i složenim tipologijama pranja novca, krajnji cilj je

⁸⁸ Usp. Cindori, S., op. cit. (bilj. 70), str. 64.

⁸⁹ CA Mayur Joshi, Study on Shell, Shelf and Front Companies, 2020, dostupno na: <https://indiaforensic.com/certifications/study-on-shell-companies/#> (pristup: 05. lipnja 2021.)

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Usp. Cindori, S., op. cit. (bilj. 70), str. 66.

⁹² Ibid, str. 67.

uvijek isti, a to je prikrivanje pravog podrijetla novca, zadržavanje kontrole nad procesom pranja novca i potreba za promjenom oblika nezakonitih sredstava koji su predmet pranja.⁹³

4.2.1. Krijumčarenje novca

Krijumčarenje novca jedna je od najstarijih i najjednostavnijih tehnika pranja novca koja se pojavljuje odmah u prvoj fazi polaganja novca gdje se istovremeno prekida očigledna veza između novca, njegovog vlasnika te nezakonitog izvora. “Perači” novca preferiraju ovu tehniku iz razloga njezine najučinkovitija i ne ostavljanja pisanog traga, ali ukoliko se radi o osobi koja preko granice prenosi novac, ona je navedena tehnika ujedno i najrizičnija.⁹⁴ Prijenos “prljavog” novca se najčešće vrši snopom novčanica putem “kurira”, na isti način kao i droga (prijevoznim sredstvima) ili prebacivanjem gotovine u drugi vrijednosni papir na donositelja (ček).⁹⁵ Kako bi se maksimalno osigurali od otkrivanja stvarnog izvora novca, “perači” novac prenose u zemlje koje imaju stroge zakone o tajnosti bankovnih računa ili pak u offshore zone koje karakterizira lako kupovanje i osnivanje tvrtki, jednostavna kupnja dionica i drugih vrijednosnih papira i druge manipulacijske radnje.⁹⁶

4.2.1.1. Primjer 6: Sektor vrijednosnih papira

Direktori firme “A” su fizičke osobe X i Y koje se bave kupnjom vrijednosnih papira za treće osobe. Nakon osnivanja firme, direktori su otvorili bankovni račun za osobne potrebe na svoje ime, da bi samo nekoliko dana kasnije na taj isti račun ću počeli pristizati, po nalogu trećih osoba, iznos u tisućama eura kroz nekoliko transakcija. Stranke koje su transferirale sredstva nisu ni na koji način bile povezane s fizičkim osobama X i Y. Transakcijski podaci, kao i naziv računa implicirali su da se radilo o investicijskom fondu. Izlazne transakcije, obavljene po računu predstavljale su novčane transfere u inozemstvo u jurisdikciju koja predstavlja poreznu oazu i jurisdikciju koja služi za registraciju investicijskih proizvoda. Prema podacima nadzora bilo je razvidno je da tvrtka A obavljala djelatnost bez dozvole te da provedene transakcije nisu

⁹³ Usp. Gilmore W, Dirty Money, The Evolution of International Measures to Counter Money Laundering and the Financing of Terrorism, Council of Europe Publishing, Strasbourg, Francuska, 2004., str. 32.

⁹⁴ Usp. Cindori, S., op. cit. (bilj. 70), str. 67.

⁹⁵ Richards, J.R., (1998), Transnational Criminal Organizations, Cybercrime, and Money Laundering: A Handbook for Law Enforcement Officers, Auditors and Financial Investigators, CRC Press LLC, Florida, str. 50-51.

⁹⁶ Usp. Cindori, S., op. cit. (bilj. 70), str. 68.

bile izvršene za fizičke osobe X i Y. Ovaj slučaj je zbog nezakonitog pružanja (pružanja usluga bez dozvole) investicijskih usluga prosljeđen nadležnim državnim tijelima.

Razlozi za sumnju: otvaranje računa za osobnu upotrebu te transakcije koje su se dogodile odmah neposredno nakon otvaranja računa, nenamjensko korištenje računa, prekogranične transakcije, korištenje trećih osoba, elektronski prijenosi novca od strane fizičkih osoba te praćenje prijenosa je upućivalo na investiranje.⁹⁷

4.2.2. Transakcije gotovim novcem

Transakcije gotovim novcem obuhvaćaju izravnu predaju gotovine između sudionika, uplate novca na račun te isplate gotovine s računa. Unatoč svakodnevnom tehnološkom napretku te razvijanju novih tipologija pranja novca RH još uvijek svoju strategiju vezanu za pranje novca temelji upravo na gotovinskim transakcijama. Zakon propisuje visinu gotovinskih i bezgotovinskih transakcija koje moraju biti prijavljene i upravo se na tome temelji osnova preventivne strategije zbog pranja novca. U okviru pranja novca bitno je razlikovati dvije podvrste transakcija gotovim novcem:

- Neuobičajeno veliki polozi gotovine – sumnjive gotovinske transakcije koje prelaze zakonom određen limit za gotovinske transakcije te nemaju pokrića u zakonitom poslovanju i dohodcima. Ono što dodatno odaje da se radi o sumnjivoj transakciji je i nelogičan slijed.
- Povezane transakcije – veliki iznos transakcija koji se “razbija” na više manjih transakcija kako ne bi plijenili pažnju službenika.⁹⁸

4.2.2.1. Primjer 7

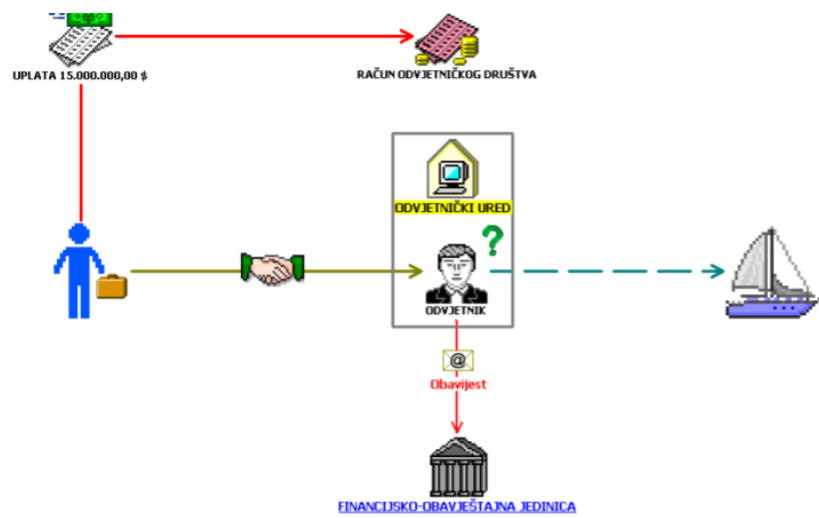
Fizička osoba koja je pripadnik kriminalnog miljea s visokim prihodima angažirala je jedno odvjetničko društvo predstavivši se kao poslovna osoba zainteresirana za kupnju plovila na temelju čega društvo zahtjeva da se klijentu osigura odgovarajuće plovilo. Na račun odvjetničkog društva uplatila je 15 milijuna USD, koja sredstva predstavljaju prihod stečen

⁹⁷ Op. cit. (bilj. 1), str. 44.

⁹⁸ Usp. Cindori, S., op. cit. (bilj. 70), str. 69. - 71.

počinjenjem kaznenog djela, u koji iznos je bila uključena i naknada za odvjetničku uslugu. (izvor: program CARDS 2003 «Sprječavanje i borba protiv pranja novca»)

Razlozi za sumnju: ovlaštena osoba za sprječavanje pranja novca u odvjetničkom društvu transakciju je ocijenila sumnjivom zbog visokog iznosa, a također je putem tiskovina upoznala se sa navodima da je riječ o osobi koja se povezuje sa kriminalnim miljeom, te je o istome obavijestila finansijsko-obavještajnu jedinicu u svojoj zemlji.⁹⁹

Slika 7. Shematski prikaz prethodno navedenog slučaja

Izvor: Ured za sprječavanje pranja novca, *Tipologije pranja novca (primjeri iz tuzemne i inozemne prakse)*, Zagreb, 2011, str. 36.

4.2.3. Doznake iz inozemstva

Doznake iz inozemstva sumnjive su transakcije koje dolaze na račune rezidenta i nerezidenta, doznake visokih iznosa koje nemaju opravdanje, dolaze iz offshore zona ili pak ne odgovaraju kreditnoj sposobnosti pošiljatelja.¹⁰⁰ Doznake iz inozemstva ne spadaju u skupinu sumnjivih transakcija ukoliko se radi o redovitim priljevima fizičkih osoba u vidu inozemnih mirovina, plaća pomoraca koji su u radnom odnosu na stranim brodovima, renti i sl. iz razloga što to predstavlja redovite prihode, istom primatelju i uglavnom se radi o istim ili sličnim iznosima. Ipak, i navedene situacije mogu signalizirati opasnost ukoliko dođe odstupanja od uobičajenih

⁹⁹ Op. cit. (bilj. 1), str. 36

¹⁰⁰ Usp. Cindori, S. op. cit. (bilj. 70), str. 72.

transakcija na način da se pojave do dvije ili više transakcija u jednom mjesecu, više transakcije prema deviznom računu iste fizičke osobe i sl.

4.2.4. Mjenjački poslovi

Fizičke osobe kao tipologiju pranja novca također koriste mjenjačke poslove, posebno kada je u pitanju novac od prodaje droge. Mjenjački poslovi u razvijenim zemljama podliježu strožim zakonima jer postoji opasnost da se njihova djelatnost ne koristi za pranje novca posrednim putem (kupoprodajom strane valute), već neposredno. Otvaranje podružnica mjenjačnica rezultira provođenje procesa pranja novca u potpunosti pod nadzorom kriminalnog miljea. Upravo iz istog razloga većina zakonodavstava zahtjeva licenciranje mjenjačnica i njihov učinkovit nadzor.¹⁰¹

4.2.5. Korištenje kreditne linije

Korištenje kreditne linije u svrhu pranja novca se može koristiti na dva načina, korištenjem postojeće kreditne linije za povrat nezakonito stečenih sredstava i podizanjem kredita za plasiranje sredstava u nezakonite svrhe. Sam čin podizanja kredita, bez obzira na iznos i namjenu, ne predstavlja indikator prepoznavanja sumnjivih transakcija. Ipak, postojećom otvorenom kreditnom linijom vrši se povrat sredstava prije isteka ugovorenog roka što signalizira pretvaranje prljavog novca u prividno zakonit. Cilj ove aktivnosti je doći do posljednje faze u pranju novca, a to je legalizacija nezakonito stečenog novca.¹⁰²

4.2.5.1. Primjer 8: Korištenje kreditne linije

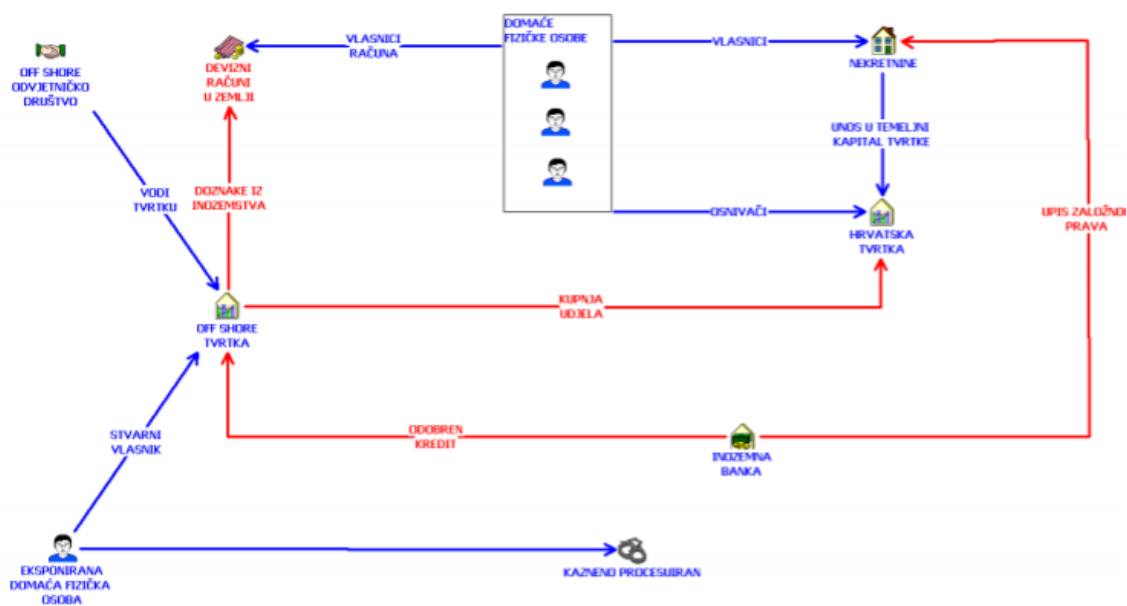
Više je domaćih fizičkih osoba osnovalo domaću pravnu osobu te su za temeljni kapital uložili vlastite nekretnine. Nakon osnivanja, na devizni račun domaćih fizičkih osoba uplaćen je visoki iznos iz inozemstva po nalogu inozemne tvrtke iz offshore financijskog centra iz države X čiju tvrtku vodi administrativno društvo iz države X. Nakon određenog vremena, vlasnik domaće pravne osobe ujedinjuje se sa tvrtkom iz offshore financijskog centra iz države X te se poslovni udjeli domaće pravne osobe upisuju kao založno pravo u korist inozemne banke kao založnog

¹⁰¹ Usp. Ibid. str. 73

¹⁰² Usp. Ibid. str. 74.-75.

vjerovnika, na temelju ugovora o kreditnom poslu s inozemstvom. Iz toga proizlazi da je inozemna banka odobrila kredit inozemnoj tvrtki iz offshore financijskog centra države X, gdje je ta ista inozemna tvrtka odobrena novčana sredstva koristila za kupnju poslovnih udjela hrvatske tvrtke čiji se poslovni udjeli sastoje od nekretnina. Brojnim drugim offshore tvrtkama koje su osnovane na istoj adresi u državi X administrativno upravlja odvjetničko društvo iz države X gdje offshore tvrtke vrše prijenos novčanih sredstava u RH. Sve offshore tvrtke su u vlasništvu domaće fizičke osobe koja je u međuvremenu kazнено procesuirana.

Razlozi za sumnju: doznake iz inozemstva iz offshore financijskog centra po nalogu offshore tvrtke, što upućuje na moguću poveznicu sa predikatnim kaznenim djelima - zlouporaba položaja i ovlasti i druga koruptivna kaznena djela.¹⁰³

Slika 8. Shematski prikaz prethodno navedenog slučaja

Izvor: *Ured za sprječavanje pranja novca, Tipologije pranja novca (primjeri iz tuzemne i inozemne prakse), Zagreb, 2011, str. 18.*

¹⁰³ Op. cit. (bilj. 1), str. 18

4.3. Pranje novca kriptovalutama

Pranje novca kriptovalutama u današnje vrijeme predstavlja jedan od novijih i aktualnijih načina pranja novca. „Perači“ novca još od Al Caponea smišljaju nove tipologije pranja novca koje nisu u potpunosti pravno regulirane.¹⁰⁴ Upravo kriptovalute zadovoljavaju te kriterije jer kako je navedeno, one nemaju „middle man“, tj. posrednika kod transakcija. Ono što peračima novca ide u prilog po pitanju kriptovaluta je anonimnost u korištenju, točnije u središtu transakcije kriptovalutama je sama transakcija, a ne korisnici. Za lakše razumijevanje, može se reći da *blockchain*¹⁰⁵ predstavlja lanac ili zid skupina transakcija koje čine jedan blok. Upravo anonimnost, velika popularnost, brze transakcije, nedostatak pravne regulative čine kriptovalute savršenim mehanizmom za pranje novca. U Republici Hrvatskoj Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma¹⁰⁶ navodi pojam elektroničkog novca, ali kriptovalute kao takve ne spadaju u tu skupinu prema Zakonu o električnom novcu, kao što prema Zakonu o platnom prometu ne spadaju u platnu uslugu.¹⁰⁷ *Bitcoin* je vjerojatno najpoznatija i najpopularnija virtualna valuta koju je kreirao *Satoshi Nakamoto*. Znanstvenici su upravo na primjeru *bitcoina* opisali tehniku pranja novca koja je po njihovom mišljenju vrlo zahtjevna, ali izvediva. Dakle, perač novca izvršava transakciju u dogovoru sa rudarom¹⁰⁸ koji mu ispostavlja račun na vrlo visoki iznos za njezinu provedbu. Kako bi rudar taj veliki iznos opravdao, naplatiti će ga putem *bitcoina* te zaradu predstaviti kao prihod od rudarenja koji je legitiman. Nakon toga rudar „čist“ novac pretvara u „fiat valutu“¹⁰⁹ te ga nalogodavcu vraća u gotovini, čime je izvor novca prekriven. Naizgled legalna radnja koja je zapisana na *blockchainu*, a zapravo se radi o kriminalnoj radnji pranja novca.¹¹⁰

¹⁰⁴ Raverus, eSPNIFT, Kriptovalute - premještanje pranja novca i financiranja terorizma na virtualnu bojišnicu, 2018., dostupno na: https://www.raverus.hr/Blog/eSPNIFT_Kriptovalute, (pristup: 9. lipnja 2021.)

¹⁰⁵ „Glavna ili javna “knjiga“ u koju se zapisuju sve ovakve transakcije i vrijednosne izmjene jedinica kriptovaluta zove se “blockchain“. Europska komisija, Kriptovalute i blockchain – sve što trebate znati, 2019, dostupno na: https://ec.europa.eu/croatia/cryptocurrencies_and_blockchain_all_you_need_to_know_hr, (pristup: 9. lipnja.2021.)

¹⁰⁶ ZSPNFT NN 108/17

¹⁰⁷ Op. cit. (bilj 107)

¹⁰⁸ “Rudari“ su osobe (ponekad i skup ljudi ili poslovni entiteti) koje dobrovoljno ustupaju svoja računala i računalnu obradu svojih podataka “digitalnog novčanika“ kako bi se potvrdio skup transakcija provedenih u knjizi platnog prometa, odnosno “blockchainu“, op. cit. (bilj 108)

¹⁰⁹ „Fiatov novac, iz lat. riječi fiat "neka se izvrši! neka bude!“ novac je koji nema pokrića svoje vrijednosti ni u kakvom konkretnom dobru poput zlata ili srebra.“, Wikipedia, Fiducijarni novac, 2020, dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Fiducijarni_novac (pristup: 9. lipnja 2021.)

¹¹⁰ Bug.hr, Vrbanus S., Znanstvenici opisali novu metodu pranja novca putem bitcoina, 2020. (pristup: 9. lipnja 2021.)

4.3.1. Primjer 9: Pranje novca kriptovalutom bitcoin

Jedan od poznatijih slučajeva u Americi, državi Ohio, pranja novca *bitcoinom* je slučaj gdje je *Larry Dean Harmon* osumnjičen za pranje novca u iznosu većem od 311 milijuna dolara. *Harmon* je upravljao neregistriranim novčarskim poslovima udruživši se sa tvrtkom *AlphaBay* koja je, do njezina zatvaranja 2017. godine, bila poznata po trgovanju drogama i drugim nezakonitim radnjama. *Harmon* je prema optužnici svojim kupcima omogućio slanje *bitcoina* na način da prekrije transakciju i vlasnika bitcoina. Slikovno rečeno, financijski sustav predstavljao je „mikser“ u koji se stavljaju razne vrste voća (kriptovalute) i jednom kad se oštrice miksera zavрте, jako je teško razlikovati „jagodu od jabuke“, isto tako kada se čista kriptovaluta pomiješa s kriptovalutom koja je stečena na nezakonit način ili je korištena za kriminalne radnje poput prodaje droga i sl., postaje vrlo teško „prljava“ sredstva izdvojiti od legalnih sredstava. Upravo na ovaj način *Harmon* je kroz 1,2 milijuna obrađenih transakcija oprao gotovo više od 311 milijuna dolara.¹¹¹

¹¹¹ CIPHERTRACE, Cryptocurrency Crime and Anti-Money Laundering Report, February 2021, dostupno na: <https://ciphertrace.com/2020-year-end-cryptocurrency-crime-and-anti-money-laundering-report/> (pristup: 11. lipnja 2021)

5. ANALIZA TIPOLOGIJA PRANJA NOVCA KROZ POJEDINE FAZE PRANJA NOVCA

Ovo poglavlje ispituje različite metodološke pristupe za mjerenje pranja novca u različitim fazama pranja novca, oslanjajući se na istraživanja koje su provele *Irwin et al.* (2011). Predmetno istraživanje odnosi se na metodološki pristup koji se koristio za razumijevanje opsega pranja novca u svim njegovim fazama, načina provođenja pranja novca te indikatore koji su upućivali na bavljenje ovim aktivnostima. Njihovo se istraživanje naslanja na raniji rad *Unger et al.* (2006),¹¹² *Unger* (2007)¹¹³ i *Stamp and Walker* (2007).¹¹⁴ U razmatranje je uzeto približno 300 tipologija,¹¹⁵ datiranih od 1996. do 2009., dobivenih od brojnih tijela za borbu protiv pranja novca, kao što su AUSTRAC, Egmont grupa, Radna skupina za financijsko djelovanje (FATF), Belgijska financijska obavještajna jedinica (CTIF CFI) i Moneyval. Tipologije su prikupljene od niza međunarodnih jurisdikcija kako bi se postiglo široka paleta metoda pranje novca.

Rad prikazuje rezultate statističke analize provedene na tipologijama pranja novca. Tijekom pojedinih faza pranja novca svaka je tipologija detaljno ispitana kako bi se izvukle informacije o pojedincima/entitetima uključenim u proces pranja novca, vrstama transakcija uključenih u proces pranja novca te interakcije koje su se dogodile između pojedinaca i subjekata uključenih u proces pranja novca. Konačno, istraživanje je bilo usmjereno i na informacije o indikatorima, odnosno sumnjivim ponašanjima koja su pridonijela otkrivanju kaznenih djela od strane tijela nadležnih za provođenje nadzora.

¹¹² Unger, B., Siegel, M., Ferwerda, J., de Kruijff, W., Busuioic, M., Wokke, K. and Rawlings, G., The amounts and the effects of money laundering, Report for the Ministry of Finance, February, 2006. dostupno na: www.maurizioturco.it/bddb/2006_02_16_the_amounts_and_pdf (pristup: 10.06.2021.).

¹¹³ Unger, B., *Black Finance: The Economics of Money Laundering*, Edward Elgar, Cheltenham, 2007., str. 131-146.

¹¹⁴ Stamp, J., Walker, J., *Money laundering in and through Australia*, 2004, Trends & Issues in Crime and Criminal Justice Series, No. 342, Australian Institute of Criminology, Canberra, AUSTRAC, August, 2007., dostupno na: www.aic.gov.au/documents/6/4/2/%7B6427C6F9-BDE8-462E-A3AC-F68DB2C6505D%7Dtandi342.pdf (pristup: 10. lipnja 2021.).

¹¹⁵ Od ukupne brojke 300 tipologija, u konačno razmatranje je uzeto 138 tipologija, budući da su ostale smatrane neprikladnima za analizu i naknadno modeliranje, jer su sadržavale velik stupanj dvosmislenosti ili nisu sadržavale dovoljno informacija.

5.1. Tipologije pranja novca u fazi polaganja novca

Prema istraživanju koje su proveli *Irwin et al.* (2011), kao što je prikazano u tablici 1., u fazi polaganja novca, najraširenija metoda unosa novčanih sredstava u financijski sustav bilo je strukturiranje (*smurfing*). Tehnike strukturiranja koristile su se kod svih vrsta pranja novca, osim kod počinjenja krađa. Od 138 tipologija pranja novca, 22 % ispitanika koristilo se ovom metodom polaganja novca. Korištenje kamuflaže, krijumčarenje valute te igre na sreću ili kockanje predstavljali su 15%, 7%, odnosno 6% svih ispitanih tipologija pranja novca. Krijumčarenje valuta imalo je nisku razinu upotrebe u predmetnom uzorku. Razlog je možda ležao u poteškoćama pri krijumčarenju velike svote novca između različitih jurisdikcija. Uz to, niska stopa korištenja igara na sreću i kockarnica za pranje novca uklapa se u nalaze istraživanja *Unger et al.* (2006) koji navode da su kockarnice prestrogo kontrolirane i regulirane da bi se mogle u potpunosti iskoristiti. Kupnja putničkih čekova (eng. *travellers' cheques*) nije bila primijenjena u niti jednoj od tehnika pranja novca u predmetnom uzorku. Razlog se može potražiti u okolnosti da se pri kupnji i unovčenju putničkih čekova zahtijeva neki oblik identifikacije.

Kada je riječ o preferencijama, trgovci drogom se najčešće koriste strukturiranjem i smurfingom (50%), kao i utajivači poreza (15%) i trgovci ljudima (13%). Počinitelji prijevara su najčešće koristili kamuflažu (25%), dok je kod trgovine robom zamijećena podjednaka uporaba strukturiranja i smurfing (14%) i krijumčarenja valute (14%). Kamuflaža je bila jedina metoda u fazi polaganja novca kojom su se koristili počinitelji krađa (i to 1%).

BROJ	Prijevare		Trgovanje drogom		Utaja poreza		Trgovanje ljudima		Trgovina robom		Krađa		UKUPNO	
	56	%	40	%	13	%	8	%	14	%	7	%	138	%
Strukturiranje (smurfing)	6	11	20	50	2	15	1	13	2	14	0	/	31	22
Kamuflaža	14	25	6	15	0	/	0	/	0	/	1	14	21	15
Krijumčarenje valuta	0	/	6	15	1	8	0	/	2	14	0	/	9	7
Igre na sreću i kockarnice	6	11	1	3	1	8	0	/	0	/	0	/	8	6

Tablica 1. Tipologije pranja novca u fazi polaganja novca

Iz tablice 1. razvidno je da su neke od skupina navedenih u uzorku koristile i neke druge tehnike u fazi polaganja novca koje možda nisu bile otkrivene tijekom istrage ili sredstva nisu bila stavljena u financijski sustav.

5.2. Tipologije pranja novca u fazi ležanja novca

Najučestalije korištena tehnika u fazi ležanja novca, u čak 22 % slučajeva pranja novca u uzorku, bila je uporaba shell, odnosno front tvrtki, vidljivo u tablici 2. Ova metoda je bila korištena kod svih vrsta pranja novca. Slijedi je uporaba lažnih računa, korištena u 10% tipologija; fiktivna prodaja i kupnja je korištena u 9% tipologija; korištenje ureda za prijenos novca i mjenjačnica, korištena je u 8% tipologija, te korištenje bankovnih čekova i bankovnih mjenica u 7% tipologija u uzorku. Najmanje poželjne metode pranja novca bili su back-to-back zajmovi (5%), podzemno bankarstvo (4%) te zajmovi s niskim ili nikakvim kamatnim stopama i upotreba tržišta osiguranja, koji su korišteni u 2% tipologija. Uporaba kolektivnih računa, korištena je u samo 1% ukupnog uzorka. Korištenje shell, odnosno front tvrtki bila je preferirana tehnika počinitelja krađa (57%), trgovaca robom (36%), utajivača poreza (31%) te kod počinitelja prijevара (21%). Utajivači poreza također su favorizirali i lažno fakturiranje (31%). Upotreba bankovnih čekova i bankovnih računa bila je preferirana tehnika u fazi ležanja novca za krijumčare drogom (15%),

podjednako kao i korištenje ureda za prijenos novca (15%). Potonjom metodom najradije su se koristili trgovci ljudima, čak 38%.

	Prijevare		Trgovanje drogom		Utaja poreza		Trgovanje ljudima		Trgovina robom		Krađa		UKUPNO	
	56	%	40	%	13	%	8	%	14	%	7	%	138	%
BROJ	56	%	40	%	13	%	8	%	14	%	7	%	138	%
Bankovni čekovi i bankovne mjenice	2	4	6	15	1	8	0	/	0	/	0	/	7	7
Zajednički računi	0	/	0	/	0	/	0	/	1	7	0	/	1	1
Zajmovi s niskim kamatama ili bez kamata	2	4	1	3	0	/	0	/	0	/	0	/	3	2
Back-to-back zajmovi	3	5	2	5	1	7	0	/	0	/	1	14	7	5
Mjenjačnice	4	7	4	10	0	/	1	13	2	14	0	/	11	8
Uredi za prijenos novca	2	4	6	15	0	/	3	38	0	/	0	/	11	8
Tržište osiguranja	1	2	0	/	0	/	1	13	1	7	0	/	3	2
Fiktivna prodaja i kupnja	7	13	1	3	2	15	0	/	3	21	0	/	13	9
Lažno fakturiranje	7	13	1	3	4	31	0	/	2	14	0	/	14	10
Shell/front kompanije	12	21	4	10	4	31	1	13	5	36	4	57	30	22
Podzemno bankarstvo	2	4	1	3	1	8	0	/	1	7	0	/	5	4

Tablica 2. Tipologije pranja novca u fazi ležanja novca

5.3. Tipologije pranja novca u fazi integracije novca

Najraširenija tehnika korištena u fazi integracije, koju je koristilo 17% perača novca u ovom uzorku, bila je stjecanje nekretnina, vidljivo u tablici 3. Ovu su metodu koristili svi tipovi, osim trgovaca ljudima. Slijedi potom ulaganje na tržište kapitala (14%), uspostavljanje uvozno-izvoznog poduzeća (12%), korištenje valute u prividno legitimne transakcije (8%) te za gotovinsko poslovanje (6%). Oko 4% opranog novca koristilo se za stjecanje luksuzne robe, te 4% za nabavku plemenitih metala i dragog kamenja kako bi se (nelegalno stečena) sredstva integrirala u legitimni ekonomski i financijski sustav.

Oko 1% ili manje (korišteno je zaokruživanje) perača novca, kao tehniku integracije, koristilo je ulaganje u derivate, kupnju robe široke potrošnje za izvoz te nabavu i krijumčarenje oružja. Ugostiteljsku industriju nije koristio niti jedan perača novca iz uzorka. Pribavljanje nekretnina kao tehniku integracije preferirali su utajivači poreza (23%), počinitelji prijevara (20%) i trgovci drogom (18%). Kada je po srijedi trgovina robom, za integraciju sredstava u 36% slučajeva korišteni su uvozno-izvozne poslovi, kao i kupnja plemenitih metala i dragog kamenja te ulaganja na tržište kapitala (21%). Osnivanje uvozno/izvoznog poslovanja također su preferirali utajivači poreza (23%), odnosno trgovci drogom (18%). Počinitelji krađa nisu pokazali preferiranje pojedinog načina integriranja novca u legalne tokove, već su u podjednakom postotku (14%) koristili ulaganja na tržište kapitala, stjecanje nekretnina, nabavu luksuzne robe, gotovinsko poslovanje te nabavu i krijumčarenje oružja. S druge strane, trgovci ljudima koristili su samo jedan način integracije novca, kroz gotovinsko poslovanje (25%)

	Prijevare		Trgovina drogom		Utaja poreza		Trgovanje ljudima		Trgovina robom		Krađa		UKUPNO	
	56	%	40	%	13	%	8	%	14	%	7	%	138	%
BROJ	56	%	40	%	13	%	8	%	14	%	7	%	138	%
Ulaganje u tržište kapitala	10	18	3	8	2	15	0	/	3	21	1	14	19	14
Derivati	1	2	1	3	0	/	0	/	0	/	0	/	2	1
Stjecanje nekretnina	11	20	7	18	3	23	0	/	1	7	1	14	23	17
Plemeniti metali i drago kamenje	0	/	1	3	0	/	0	/	5	36	0	/	6	4
Kupnja robe široke potrošnje za izvoz	0	/	1	3	0	/	0	/	0	/	0	/	1	1
Stjecanje luksuzne robe	3	5	2	5	0	/	0	/	0	/	1	14	6	4
Gotovinsko poslovanje	2	4	3	8	0	/	2	25	0	/	1	14	8	6
Korištenje valute u legitimne transakcije	3	5	6	15	0	/	0	/	2	14	0	/	11	8
Uvozno/izvozno poslovanje	2	4	7	18	3	23	0	/	5	36	0	/	17	12
Stjecanje i krijumčarenje oružja	0	/	0	/	0	/	0	/	0	/	1	14	1	1

Tablica 3. Tipologije pranja novca u fazi integracije novca

5.4. Indikatori koji su pridonijeli otkrivanju pranja novca

Sumnje kod subjekata koji podnose izvješća nadležnim tijelima u slučajevima sumnjivih transakcija najčešće su pobudile transakcije koje nisu bile u skladu s profilom korisnika, u gotovo 21% svih analiziranih tipologija, vidljivo u tablici 4. Transakcije koje nisu bile u skladu s profilom korisnika najčešće su otkrivene kod trgovine drogom (30%), potom kod osoba koje su sudjelovale u krađi (28%), trgovini ljudima (25%), utaji poreza (23%) i trgovini robom (21%). Sumnju su pobudile i situacije kada nije bilo opravdanja za izvršenje transakcije u nadzornom izvještaju (9%), kada transakcije nisu bile ekonomski opravdane (10%) ili je prijenosi sredstava u inozemnu jurisdikciju smatran netipičnom ili neekonomičnim (12%).

Trgovci ljudima (13%) i počinitelji prijevara (13%) najčešće su obavljali transakcije koje se nisu mogle opravdati u nadzornom izvještaju. Kod trgovine ljudima indikatori koji su pridonijeli otkrivanju pranja novca, pored transakcija koje nisu bile u skladu s profilom korisnika, bile su ekonomski neopravdane transakcije (25%) te uporaba tranzitnih računa (25%). Indikatori pranja novca kod počinitelji krađa najčešće su netipične ili neekonomične transakcije u ili iz inozemne jurisdikcije (57%). Kod svih tipova zamijećeno je korištenje tranzitnih računa, osim kod krijumčarenja droge. Međutim, tranzitne račune koristilo je samo 12% analiziranih tipologija. Tranzitne račune najčešće su koristili utajivači poreza (31%), počinitelji krađa (28%) i trgovci ljudima (25%).

	Prijevare		Trgovina drogom		Utaja poreza		Trgovanje ljudima		Trgovina robom		Krađe		UKUPNO	
	56	%	40	%	13	%	8	%	14	%	7	%	138	%
Transakcije nisu u skladu s profilom korisnika	7	13	12	30	3	23	2	25	3	21	2	28	29	21
Nema opravdanja za transakciju u nadzornom izvještaju	7	13	1	3	1	8	1	13	2	14	0	/	12	9
Transakcije su ekonomski neopravdane	7	13	3	8	1	8	2	25	0	/	1	14	14	10
Netipični ili neekonomični prijenosi sredstava u ili iz inozemne jurisdikcije	6	11	4	10	0	/	1	13	2	14	4	57	17	12
Uporaba tranzitnih računa	7	13	0	/	4	31	2	25	1	7	2	28	16	12

Tablica 4. Indikatori koji su pridonijeli otkrivanju pranja novca

Rezultati predmetnog istraživanja i statističke analize pokazuju da perači novca preferiraju brojne tehnike u fazama polaganja, ležanja i integracije novca. Međutim, istraživanje je također pokazalo da što se više tehnika koristi, to se više novca može uspješno oprati ili sakriti. Iako su se perači novca koristili strukturiranjem i smurfing-om kako bi unijeli gotovinu u financijski sustav, otkrivanju njihove ilegalne aktivnosti, pridonijele su sumnje u financijske aktivnosti pojedinaca koje nisu bile u skladu s profilom korisnika.

5.5. Vrijednost ilegalnih sredstava unesenih u legitimno gospodarstvo

U istraživanju je svaka pojedina tipologija detaljno ispitana kako bi se utvrdila vrijednost ilegalnih sredstava u legitimnom gospodarstvu. Uslijed ograničenih informacija o stvarnim iznosima nije bilo moguće izraditi pregled koji bi bio reprezentativan prikaz iznosa ilegalnih sredstava unesenih u legitimno gospodarstvo. Tablica 5. prikazuje minimalni, prosječni te maksimalni iznos opranog novca za svaki pojedini tip. Podaci prikazani za prijevare te trgovinu drogom podijeljeni su u dvije skupine, one koje uključuju mali do srednji iznos ilegalnih sredstava (niska razina) i one koje uključuju vrlo veliku količinu ilegalnih sredstava (visoka razina). Pretpostavlja se da se kod tipologija manjih iznosa (od 85 000 do 17 500 000 AUD, odnosno 90 000 do 2 800 000 AUD) radi o manjim operacijama ili pojedincima koji rade samostalno, dok se kod tipologija većih iznosa vrlo vjerojatno radi o organiziranom kriminalu. Tipologije koje su imale najmanju razinu opranih iznosa bile su krađe i kockanje, dok su, prema istraživanju iz 2006. kojeg su proveli *Unger et al.*, najviše razine opranog novca dosezale visoke razine prijevara i trgovine drogom.

Vrste pranja novca	Minimalni iznos (AUD) ¹¹⁶	Prosječan iznos (AUD)	Maksimalni iznos (AUD)
Korupcija	1 200 000	3 400 000	5 000 000
Prijevarena – niska razina	85 000	3 000 000	17 500 000
Prijevarena – visoka razina	58 000 000	204 500 000	541 000 000
Kockanje	49 000	287 000	525 000
Trgovina robom	500 000	6 300 000	15 000 000
Trgovanje ljudima	176 000	418 000	711 000
Trgovina drogama – niska razina	90 000	750 000	2 800 000
Trgovina drogama – visoka razina	4 500 000	23 500 000	93 000 000
Izbjegavanje poreza	176 000	2 000 000	7 800 000
Krađa	36 000	474 000	1 500 000

Tablica 5. Minimalni, prosječni i maksimalni iznos opranog novca

¹¹⁶ Vrijednost je izražena u Australijskim dolarima (AUD).

6. ZAKLJUČAK

Pranje novca je proces pretvaranja „prljavog“ novca ili druge imovinske koristi pribavljene protuzakonitim radnjama u „čist“ novac koji je moguće koristiti kao legalni prihod u bankovnim, investicijskim ili drugim poslovima. Svjedoci smo koliko ovo kazneno djelo postaje sve učestalije i svakim danom pojavljuju se nove metode pranja novca, stoga je potrebno kako na nacionalnoj tako i na međunarodnoj razini reagirati u području sprječavanja pranja novca. Metode pranja novca podložne su gospodarskim utjecajima, kretanjima financijskih tržišta koja su tipična za određenu državu, te ovise o tome tko su “perači” novca, pravne ili fizičke osobe.

Zakonodavna rješenja u domeni sprječavanja pranja novca su kompleksna te obuhvaćaju raznolika područja djelovanja različitih institucija. Pri tome se ne misli samo na represivni aparat (policija), već i angažiranost drugih javnih tijela (državno odvjetništvo) kako bi se pranje novca, detektiralo, spriječilo i sankcioniralo. Pranje novca vrlo često nadilazi okvir nacionalnog problema jedne države te postaje višenacionalni, međunarodni problem. Na međunarodnoj razini u borbi za sprječavanje pranja novca osnovana je Radna skupina za financijsko djelovanje (FATF), Odbor Vijeća Europe za procjenu mjera protiv pranja novca (MONEYVAL) te komisija Vijeća Europe (GRECO) koje su donijele niz konvencija te propisa čiji je sadržaj i Republika Hrvatska implementirala kroz svoje zakonske odredbe..

Suzbijanje pranja novca kompleksan je proces koji zahtijeva trajno obrazovanje zbog stalnih promjena u metodama pranja novca u relativno kratkim vremenskim intervalima. Kriminalne skupine koriste se vrlo sofisticiranim metodama, potpomognute znanjem financijskih stručnjaka. Implementiraju kaznenim djelom ilegalno stečen novac u legalne aktivnosti, odnosno ekonomske tokove, ulažući ga u tuzemna i inozemna poslovanja. Često djelokrug svog rada proširuju i na nekretnine, umjetnine, osiguranje i sl.

Bankarstvo je ciljani sektor za pranje novca, jer nudi široku paletu mogućih zlouporaba povezanih s pranjem novca. Krajnji cilj zlouporabe bankarskog sustava je uvođenje ilegalno stečene dobiti u redovite financijske tokove. Upravo na primjeru Zagrebačke banke je vidljiv način na koji banke sudjeluju u procesu pranja novca, zataškavanjem sumnjivih transakcija, neprovođenjem mjera dubinskih analiza, neprovjeravanjem prirode sumnjivih transakcija i sl.

Zbog navedenog i metode i mjere za suzbijanje pranja novca moraju biti u koraku s inovativnim idejama novih tehnoloških dostignuća kojima se koriste organizirane kriminalne skupine. Države posebnu pažnju posvećuju preventivnom pristupu u borbi protiv pranja novca, putem uspostavljanja nadzornog sustava koji će prepoznati pokušaj infiltriranja „sumnjivog“ novca u financijski sektor u fazi polaganja. Učinkovita borba protiv pranja novca zahtijeva učinkovitu i pravovremenu suradnju tijela prevencije i tijela kaznenog progona, također redovito educiranje kadrova kao i podizanje svijesti o samoj veličini ovog problema. Pravovremenim obavještavanjem tijela kaznenog progona poduzet će se daljnje mjere i radnje usmjerene na privremeno oduzimanje takvog novca, ako se utvrdi da postoji osnova sumnje da predstavlja imovinsku korist, do okončanja kaznenog postupka.

7. LITERATURA

Knjige i članci

1. Bačić, F., Pavlović, Š., Komentar Kaznenog zakona, Organizator, Zagreb, 2004.
2. Bjelajac, Ž., Contemporary Tendencies in Money Laundering Methods: Review of the Methods and Measures for its Suppression, Research Institute for European and American Studies (RIEAS), research paper, No. 151 (2011), str. 6-21.
3. Blunden, B., 2001. The Money Launderers: How They Do It, and How to Catch Them at It. Chalford: Management Books
4. Bolta, D., Uloga Ureda za sprječavanje pranja novca u sustavu sprječavanja pranja novca, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), 14 (2), 2007, str. 801-806.
5. Bošković, G., Vrste metoda pranja i suzbijanja novca. Magistarski rad, Policijska akademija, Beograd, 2003.
6. Budimir, N., Pranje novca kao savremeni fenomen – pojam, faze i sprečavanje pranja novca, Serija B: Društvene & humanističke nauke, vol. 3, br. 1, 2020, str 58-70.
7. Cindori, S., Sustav sprječavanja pranja novca, Financijska teorija i praksa, 31(1), 2007., str. 55-72.
8. Cindori, S., Unapređenje sustava sprječavanja pranja novca Republike Hrvatske i usklađivanje s međunarodnim standardima, doktorska disertacija, Pravni fakultet, Zagreb, 2009.
9. Claessens R., Money Laundering, Belgium, 2000.
10. Conde mi, M.; De Pasquale, F., International profiles of the activity to prevent and combat money laundering. Italy, 2005.
11. Cox, D., Handbook of Anti Money Laundering, Wiley, Ujedinjeno Kraljevstvo, Chichester, 2014.
12. Đokić, S., Kriminalističko istraživanje kaznenog djela pranja novca, magistarski rad, Rijeka, 2017.
13. Gilmore W, Dirty Money, The Evolution of International Measures to Counter Money Laundering and the Financing of Terrorism, Council of Europe Publishing, Strasbourg, Francuska, 2004.

14. Giunio, M., Mjere za sprječavanje pranja novca, *Slobodno poduzetništvo*, vol. 8, br. 5., 1998., str. 40-48.
15. Giunio, M., Prevencija i sankcija pranja novca, *Pravo u gospodarstvu*, vol. 37., br. 3, 1998., str. 367-379.
16. Heršak, G. B., Pranje novca i policija, *Policija i sigurnost*, 2 (3-4), 1993.
17. Ilkić, D., Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu, *Financiranje i pravo*, 3(1), 2015, str. 37-58.
18. Irwin, A.S.M., Raymond Choo, K.-K.R., Liu, L., An analysis of money laundering and terrorism financing typologies, *Journal of Money Laundering Control*, 15 (1), 2011., str. 85-111.
19. Katušić-Jergović, S., Pranje novca (pojam, karakteristike, pravna regulativa i praktični problemi), *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb)*, vol. 14, br. 2, 2007, str. 619-642.
20. Kramarić, I., O pravnim aspektima pranja novca, *Odvjetnik*, vol. 69, br. 3-4, 1996., str. 109-120.
21. Levi, M., Evaluating the Control of Money Laundering and Its Underlying Offences: the Search for Meaningful Data, *Asian Journal of Criminology*, 15 (2), 2020, str. 301-320.
22. Lilley, P., *Dirty Dealing: The Untold Truth About Global Money Laundering*, London: Kogan Page, 2000.
23. Madinger, J., *Money Laundering: A Guide for Criminal Investigators*, 3. izdanje, Sjedinjene Američke Države, Florida, Boca Raton, CRC Press, 2012.
24. Mitsilegas V., *Money Laundering Counter-Measures in the European Union: A New Paradigm of Security Governance Versus Fundamental Legal Principles (European Business Law and Practice)*, Kluwer Law International, The Hague, Netherlands, 2003.
25. Novoselec, P., *Uvod u gospodarsko kazneno pravo*, Zagreb, Pravni fakultet u Zagrebu, Poslijediplomski studij iz kaznenopravnih znanosti, 2009.,
26. Orlović A., *Gospodarski kriminalitet u Republici Hrvatskoj*, REDAK, Split, 2013.
27. Palijaš, D., Međunarodna suradnja i pravna pomoć u predmetima pranja novca, uloga i zadaci državnog odvjetnika, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb)*, 14 (2), 2007, str. 807-819.

28. Pavlović, Š., Pranje novca, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 5, br. 2, 1998.
29. Piplica, D., Krivudavi gospodarski tijekovi (gospodarski kriminalitet), „Redak“ doo Split, 2020.
30. Richards, J.R., Transnational Criminal Organizations, Cybercrime, and Money Laundering: A Handbook for Law Enforcement Officers, Auditors and Financial Investigators, CRC Press LLC, Florida, 1998.
31. Sikman, M.; Jovanovic, V., The concept of money laundering as a manifested function of organized crime. Security, Police, Citizens, MIA Republic Srpska – Department of police education, Banja Luka, N. 1-2/10, 2010, str. 81-100.
32. Stamp, J. and Walker, J., „Money laundering in and through Australia, 2004”, Trends & Issues in Crime and Criminal Justice Series, No. 342, Australian Institute of Criminology, Canberra, AUSTRAC, 2007.
33. Stessens, G., Money Laundering: A New International Law Enforcement Model, Cambridge University Press, Ujedinjeno Kraljevstvo, Cambridge, 2003.
34. Unger, B., Black Finance: The Economics of Money Laundering, Edward Elgar, Cheltenham, 2007.
35. Unger, B., Offshore Activities and Money Laundering: Recent Findings and Challenges, Study for the PANA Committee, 2017.
36. Unger, B., Siegel, M., Ferwerda, J., de Kruijf, W., Busuioic, M., Wokke, K. and Rawlings, G., The amounts and the effects of money laundering, Report for the Ministry of Finance, 2006.

Zakoni

1. Kazneni zakon, NN 110/97.
2. Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19.
3. Pravilnik o načinu i rokovima obavješćivanja Ureda za sprječavanje pranja novca te načinu vođenja popisa prikupljenih podataka, NN, br. 114/97.
4. Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN, br. 152/ 2008
5. Zakon o izmjenama i dopunama Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske, NN 28/96.

6. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju pranja novca, NN 114/01
7. Zakon o sprečavanju pranja novca, NN, br. 69/1997, 106/1997, 67/2001, 117/2003, 142/2003.
8. Zakonom o sprečavanju pranja novca i financiranja terorizma, NN 108/17, 39/19.

Međunarodni dokumenti

1. Council Directive 91/308/EEC of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering, Official Journal L 166 , 28/06/1991 P. 0077 - 0083
2. Directive 2001/97/EC of the European Parliament and of the Council of 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering - Commission Declaration, Official Journal L 344 , 28/12/2001 P. 0076 – 0082
3. Direktiva 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2005. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma, Službeni list Europske unije 09/Sv. 002
4. Direktiva komisije 2006/70/EZ od 1. kolovoza 2006. o utvrđivanju provedbenih mjera za Direktivu 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća u vezi s definicijom „politički izložene osobe” i tehničkim kriterijima za postupke pojednostavljene temeljite identifikacije stranaka i za oslobođenje na temelju financijske djelatnosti koja se provodila povremeno ili u vrlo ograničenom opsegu, Službeni list Europske unije 09/Sv. 2
5. Uredba (EZ) br. 1781/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 15. studenoga 2006. o podacima o uplatitelju koji su priloženi uz prijenose financijskih sredstava, Službeni list Europske unije L 345/1, 19/Sv. 8, str. 131-139.
6. Uredba (EZ) br. 1889/2005 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2005. o kontrolama gotovine koja se unosi u Zajednicu ili iznosi iz Zajednice, Službeni list Europske unije L 309/9, 19/Sv. 3, str. 224 – 227.

Ostali izvori/internetski izvori

1. Anti-Money Laundering/Combating the Financing of Terrorism – Topics, 2020., dostupno na <https://www.imf.org/external/np/leg/amlcft/eng/aml1.htm>

2. Atton Consulting, Offshore zones: definition, international cooperation, and current trends, 2015, dostupno na: <https://atton-consulting.com/en/offshore-zones-current-trends>
- Bug.hr, Vrbanus S., Znanstvenici opisali novu metodu pranja novca putem bitcoina, 2020.
3. CA Mayur Joshi, Study on Shell, Shelf and Front Companies, 2020, dostupno na: <https://indiaforensic.com/certifications/study-on-shell-companies/#>
4. CIPHERTRACE, Cryptocurrency Crime and Anti-Money Laundering Report, February 2021, dostupno na: <https://ciphertrace.com/2020-year-end-cryptocurrency-crime-and-anti-money-laundering-report/>
5. Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism, MONEYVAL in brief (2014), dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/moneyval/moneyval-brief>
6. Drljača G., Zaba kažnjena s 33 milijuna kuna zbog cijelog niza propusta u sprječavanju pranja novca, 2020., Jutarnji list, dostupno na <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/zaba-kaznjena-s-33-milijuna-kuna-zbog-cijelog-niza-propusta-u-sprjecavanju-pranja-novca-15001165>
7. EUROPOL, Money laundering <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/economic-crime/money-laundering>
8. Europska komisija, Kriptovalute i blockchain – sve što trebate znati, 2019, dostupno na: https://ec.europa.eu/croatia/cryptocurrencies_and_blockchain_all_you_need_to_know_hr
9. HANFA: Sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma; 2018., dostupno na <https://www.hanfa.hr/investicijski-fondovi/sustav-sprjecavanja-pranja-novca-i-financiranja-terorizma/>
10. HNB, Financijski inspektorat RH izrekao Zagrebačkoj banci d.d. kaznu u visini od 33 milijuna kuna, 2020, dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/financijski-inspektorat-rh-izrekao-zagrebackoj-banci-d-d-kaznu-u-visini-od-33-milijuna-kuna>
11. Layton, J. & Curran, O., How Money Laundering Works, dostupno na: <https://money.howstuffworks.com/money-laundering.htm>
12. Money Laundering Control Act, Public Law 99-570, Oct. 27, 1986, Sjedinjene Američke Države, dostupno na <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-100/pdf/STATUTE-100-Pg3207.pdf>

13. Porezna uprava, Smjernice za transferne cijene - često postavljana pitanja
14. Raverus, eSPNIFT, Kriptovalute - premještanje pranja novca i financiranja terorizma na virtualnu bojišnicu, 2018.,
dostupno na: https://www.raverus.hr/Blog/eSPNIFT_Kriptovalute
15. The Oxford Encyclopedic English Dictionary, Oxford, 1991.
16. Ured za sprječavanje pranja novca (financijsko-obavještajna jedinica), Tipologije pranja novca (primjeri iz tuzemne i inozemne prakse), Zagreb, 2011.
17. Wikipedia, Fiducijarni novac, 2020.,
dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Fiducijarni_novac

POPIS SLIKA

Slika 1. Prikaz faza pranja novca	11
Slika 2. Sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj.....	21
Slika 3. Shematski prikaz prethodno navedenog slučaja.....	25
Slika 4. Shematski prikaz prethodno navedenog slučaja.....	26
Slika 5. Shematski prikaz prethodno navedenog slučaja.....	28
Slika 6. Shematski prikaz prethodno navedenog slučaja.....	31
Slika 7. Shematski prikaz prethodno navedenog slučaja.....	35
Slika 8. Shematski prikaz prethodno navedenog slučaja.....	37

POPIS TABLICA

Tablica 1. Tipologije pranja novca u fazi polaganja novca	42
Tablica 2. Tipologije pranja novca u fazi ležanja novca.....	43
Tablica 3. Tipologije pranja novca u fazi integracije novca	45
Tablica 4. Indikatori koji su pridonijeli otkrivanju pranja novca	47
Tablica 5. Minimalni, prosječni i maksimalni iznos opranog novca	49

8. SAŽETAK

Analiza tipoloija pranja novca

Niz je metoda i načina pranja novca, koji su nerijetko u zavisnosti od samih „perača“ novca koji mogu biti fizičke ili pravne osobe. Neke od metoda kojima se koriste pravne osobe su korištenje offshore zona, nerezidentnih računa, fiktivnih ugovora te ispostavljanje fiktivnih računa, „front“ i „shell“ tvrtki. Krijumčarenje novca, transakcije gotovim novcem, mjenjački poslovi i kreditne linije predstavljaju metode kojima se najčešće koriste fizičke osobe u procesu pranja novca. U radu su analizirane tipologije pranja novca u odnosu na počinitelje kao pravne i fizičke osobe te tipologije pranja novca u zavisnosti od pojedine faze u procesu pranja novca.

Ključne riječi: pranje novca, faze pranja novca, tipologije pranja novca, represivni pristup, preventivni pristup

9. SUMMARY

Analysis of money laundering typologies

There are many methods and ways of money laundering, which often depend on the "money launderers" themselves, i.e., whether they are natural or legal persons. Some of the methods used by legal entities are offshore zones, non-resident accounts, fictitious contracts, and issuing fictitious invoices, "front" and "shell" companies, while money smuggling, cash transactions, currency exchange, and credit lines are methods used by individuals. The paper analyses the typologies of money laundering concerning perpetrators as legal and natural persons and the typologies of money laundering depending on the individual phase in the money laundering process.

Keywords: money laundering, money laundering phases, money laundering typologies, repressive approach, preventive approach

10. ŽIVOTOPIS

Osobni podaci:

Ime i prezime: Lucijana Perojević

Datum rođenja: 11/03/1998

Državljanstvo: hrvatsko

Spol: Žensko

Mobitel: (+385) 996647494

e-mai: lucijana.perojevic@gmail.com

Adresa: Foša 5 , 20355, Opuzen, Hrvatska

Obrazovanje:

- 2012 – 2016 – Tina Ujevića 5, Ploče, Hrvatska

EKONOMISTICA – Srednja škola fra Andrije Kačića Miošića, Ploče

- 2016 – 2019 – Cvite Fiskovića 5, Split, Hrvatska

STRUČNA PRVOSTUPNICA EKONOMIJE – Ekonomski fakultet u Splitu

- 2019 – TRENUTAČNO – Ruđera Boškovića 33, Split, Hrvatska

MAGISTRICA FINANCIJSKO RAČUNOVODSTVENE FORENZIKE – Sveučilišni odjel za forenzične znanosti

Radno iskustvo:

- 2015 – 2020 – Opuzen, Hrvatska

PRODAVAČICA – OPG NENA

- prodaja
- komunikacija s ljudima
- oglašavanje na društvenim mrežama
- rad u proizvodnji

- 2016 – 2017 – Opuzen, Hrvatska

PRODAVAČICA – OPG ANĐELIĆ

- prodaja
- komunikacija s ljudima

- oglašavanje na društvenim mrežama
- rad u proizvodnji

Jezične vještine:

Materinski jezik/jezici: HRVATSKI

Drugi jezici: ENGLESKI (B2)

Digitalne vještine:

- Rad na računalu
- Društvene mreže (različite platforme)
- Komunikacijski programi (Skype, Zoom, Teams)
- Microsoft Word
- Microsoft Excel
- Microsoft PowerPoint
- Pretraživanje interneta
- Korištenje e-maila

11. IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

Sveučilišni odjel za forenzične znanosti

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Lucijana Perojević, izjavljujem da je moj diplomski rad pod naslovom

„Analiza tipologija pranja novca“

rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Nijedan dio ovoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan bez citiranja i ne krši ičija autorska prava.

Izjavljujem da nijedan dio ovoga rada nije iskorišten u ijednom drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Split, _____

Potpis studentice: _____